



SONGDALEN
KOMMUNE

Økonomiplan med handlingsprogram 2019 – 2022

Årsbudsjett 2019





Innhold	Side
Forord	5
Vedtak i kommunestyret 12.12.2018	6
Del I – Økonomiske betraktninger	8
Sentrale utviklingstrekk	9
• Befolkningsutvikling med prognoser • Sonevis befolkningsutvikling i ulike deler av kommunen • Befolkningsframskriving • Betydningen av den demografiske utviklingen • Boligbygging	
Generelle kommentarer til økonomien	12
• Konjunkturtendensene for Norge og utlandet • Kommuneøkonomien – statsbudsjettet • Lokalt • Netto driftsresultat • Nøkkeltall for 2017 • Lånegjeld • Fond • kommunens pensjonsforbindelser	
Driftsbudsjett	17
• Forutsetninger • Nærmere om skatt og rammetilskudd • Eiendomsskatt • Kompensasjonstilskudd omsorgsboliger og sykehjem • Investeringer i skolebygg – kompensasjon for renter • Integreringstilskudd • Kapitalutgifter • Rentestrategi • Renteutgifter • Avdrag på lån • Kapitalinntekter • Renteinntekter av bankinnskudd og i pengemarkedet • Rente- og kursutvikling for obligasjoner og aksjefond • Bufferfond • Utbytte av Agder Energi • Utbytte av Avfall Sør AS • Finansielle måltall • Oppsummering finans	



Investeringsbudsjettet 24

- Skolerammen
- Kulturell møteplass
- Omsorgsboliger
- Avkjørsel Mjåvann Industriområde
- Etablering av overgang Nodeland stasjon
- IKT-investeringer

Samordning med Søgne og Kristiansand 26

Vedtatt driftsbudsjett i perioden 2019-2022 27
Vedtatt investeringsplan i perioden 2019-2022
Finansiering av prosjektene

Del II – Overordnede målsettinger 31

- Kommunen som samfunnsutvikler
- Kommunens handlingsdel
- Samarbeidsavtale med Vest-Agder fylkeskommune
- Kommuneplanlegging
- Befolkningsutvikling
- Sentrums- og næringsutvikling
- Boligbygging
- Samferdsel
- Samfunnssikkerhet og beredskap
- Regionutvikling og interkommunalt samarbeid
- Region Kristiansand

Kommunen som tjenesteleverandør 39

- Folkehelsearbeid
- Samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak

Kommunen som organisasjon og arbeidsgiverrollen 41

- Organisasjonsutvikling
- Arbeidsgiverfunksjonen
- Likestilling og likebehandling
- Helse, miljø og sikkerhet
- Nøkkeltall fra fravær
- Økonomisk styring og kontroll



DEL III – Tjenesteenhetenes handlingsprogram

46

- Barnehagene
- Skolene
- Kultur og inkludering
- Nav
- Utvikling og forvaltning
- Habilitering
- Hjemmetjenesten
- Institusjon
- Livsmestring
- Kommunikasjon og service
- Teknisk
- Rådmannens stab
- Politisk styring og kontrollorgan
- Barnevern
- Kirkelig fellesråd
- Fellesområdet
- Tilleggsbevilgning

DEL IV – Årsbudsjett 2019

88

Hovedoversikt drift

Hovedoversikt investering

Budsjettskjema 1A og 1B – Driftsbudsjett

Budsjettskjema 2A og 2B – Investeringsbudsjett



Fremoverlent inn i storkommunen

Songdalen ble i april 2018 listet opp som en av 20 kommuner som lå best an i kampen om å toppe det nasjonale kommunebarometeret. Prestasjonen ble lagt merke til av mange. Det er sammensatte årsaker til at kommunen kan hevde seg på en slik måte. Helt vesentlig har vært det gode og tillitsfulle samarbeidet i flere år mellom politikere, administrasjon og tillitsvalgte. Det har preget kommunens kultur på en positiv måte og har stimulert til samarbeid på alle nivå og på tvers av enhetene.

Det har også vært viktig at kommunestyret gjennom kommuneplanens samfunnsdel og økonomiplanen med årsbudsjett har sørget for definerte rammer og tydelighet om målsettinger, og at resultater etterspørres og rapporteres. Innen slike rammer har kommunens ledere på alle nivåer vært opptatt av å se og støtte ansvarsfulle og dyktige kolleger som er stolt av jobben sin og tjenesten de gir våre innbyggere. I sum er det en velfungerende og stolt kommune som for aller siste gang skal vedta et årsbudsjett.

Fellesnemda for etableringen av Nye Kristiansand har lagt føringer for arbeidet med årsbudsjett 2019 og økonomiplan med handlingsprogram 2019-22. Rådmannens forslag har hensyntatt disse i all hovedsak. Det er kun innen enkelte gebyrområder lokale hensyn innebærer at tilpasninger ikke lar seg gjennomføre fullt ut. Samlet krav til driftsresultat og investeringsnivå er innenfor anbefalte rammer.

Enhetenes driftsrammer for 2019 videreføres uten reduksjoner. Ny bemanningsnorm i barnehager er kompensert fullt ut. Innen skole og NAV videreføres rammeøkning som er tilført i løpet av året. Det samme gjelder for hjemmetjenester. Politiske signaler om å satse på lærlinger og heltidskultur følges opp.

Kommunestyret vil tidlig i 2019 realitetsbehandle sentrumsplan for Nodeland. Rådmannens forslag til budsjett og økonomiplan tar høyde for investeringer som vil kunne stimulere til økt bosetting og vekst i den fremtidige stasjonsbydelen. Sentrale investeringer er ny skole med flerbrukshall på Vollan og kollektivknutepunkt med overgang mellom perrongene på Nodeland stasjon. For å løse ut tilsagn om økonomiske midler fra Vest-Agder fylkeskommune, foreslås etablering av kulturell møteplass i tilknytning til festplassen på Fagermoen torv.

Kommunen har i flere år arbeidet målrettet sammen med flere aktører for å bygge ny avkjørsel til Mjåvann industriområde samtidig som Nye Veier AS bygger ny E39. Opplegg for finansiering av avkjørselen er avtalt mellom Vest-Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune, Mjåvann Industriområde AS og Songdalen kommune. Rådmannens forslag til økonomiplan 2019-22 tar høyde for dette.

Det kommende året blir spennende men også krevende for kommunens folkevalgte og ansatte. Gode tjenester skal leveres til kommunens innbyggere samtidig som storkommunen gradvis etableres i prosess der Songdalen tar betydelig ansvar i forhold til kommunens størrelse. Overgangen krever omfattende innsats, fleksibilitet og godt samarbeid. Kommunen skal gå fremoverlent inn i storkommunen. I denne spesielle situasjonen må det imidlertid være forståelse for og legitimt å nedprioritere prosjekter og prosesser som kan gjennomføres etter at Nye Kristiansand er etablert fra 01.01.2020.

Nodeland 24.10.2018

Kjell A Kristiansen
Rådmann



Kommunestyrets vedtak 12.12.2018 sak 50/18

A. Økonomiplanen og handlingsprogrammet for 2019-2022 vedtas i tråd med budsjettokumentet med fellesforslagets endringer.

a) tiltak, drift	beløp i 2019	finansiering	ansvarlig enhet	kommentarer
tilskudd Lions	75 000	redusert avsetning til fond	Stab	kun i 2019
tilskudd ATROP	100 000	redusert avsetning til fond	Livsmestring	kun i 2019
tilskudd lysløype v/løypeutvalget i GIL	260 000	redusert avsetning til fond	Teknisk	kun i 2019
tilskuddsordning lag/foreninger "alle med"	100 000	redusert avsetning til fond	Kultur og Inkludering	kun i 2019
delsum	535 000			
økt ramme til 17.mai-feiring	40 000	redusert avsetning til fond	Kultur og Inkludering	permanent økning fra 2019; 25' i Greipstad og 15' i Finsland
økt ramme til ungdomsarbeidet, med fokus på Finsland	100 000	redusert avsetning til fond	Kultur og Inkludering	permanent økning fra 2019
FDV kostnader kaldthall		redusert avsetning til fond	Teknisk	årlig 300' fra 2020 og videre
økte finanskostnader vedr. økte investeringer	277 000	redusert avsetning til fond	Stab	se fremtidige økninger under
økte driftskostnader i 2019	952 000	redusert avsetning til fond		
økte rente-/avdragsutgifter 2020	880 000			
økte rente-/avdragsutgifter 2021	1 300 000			
økte rente-/avdragsutgifter 2022	1 273 000			
b) tiltak, investeringer	beløp i 2019	finansiering	ansvarlig enhet	kommentarer
forprosjekt, samt bygging kaldthall på Hortemo	5 000 000	økt låneopptak samt egenkapital	Teknisk	5 mill i 2019 (inkl forprosjekt 500') og 15 mill i 2020
styrke rammen for digitalisering skole	50 000	økt låneopptak samt egenkapital	Skole	økes med 50' pr. år i perioden 2019-2022
etablere prøveordning med solcellepanel SUS	100 000	økt låneopptak samt egenkapital	Teknisk	etableres v/Teknisk, følges opp av skole
Ventilasjon Finslandshallen kr 1 600 000 flyttes	1 600 000	økt låneopptak samt egenkapital	Teknisk	flyttes fra 2022 til 2019
sum nye investeringer	6 750 000	økt låneopptak samt egenkapital		
c) Omprioriteringer investeringsbudsjettet				
Oppgradering kunstgress Tunballen skole kr 1 350 000, flyttes fra 2021 til 2020				
d) Nytt beløp i pkt. M: låneopptak inntil kr 68 240 000				
BUDSJETTENDRINGER - resultateffekter i forhold til rådmannens budsjettforslag	budsjett 2019	budsjett 2020	budsjett 2021	budsjett 2022
netto driftsresultat	-4 953	-3 570	-12 688	-11 996
økte engangsutgifter i 2019	535			
økte driftskostnader i perioden	140	140	140	140
økte FDV kostnader kaldthall		300	300	300
økte finanskostnader	277	880	1 300	1 273
netto driftsresultat etter forlik	-4 001	-2 250	-10 948	-10 283

- B. Økonomiplanens drifts- og investeringsramme skal legges til grunn ved den kommunale planleggingen.
- C. Årsbudsjettet for 2019 vedtas slik det fremkommer i forslaget til økonomiplan.
- D. Årsbudsjettets nettoramme er bindende.
- E. Songdalen kommune skal benytte de nasjonale tilskuddssatser for overføring av tilskudd til de private familiebarnehagene.
- F. Det må i årsbudsjettet for 2019 ikke gjøres vesentlige endringer uten at økonomiplanen for 2019- 2022 tas opp til ny behandling.



- G. Bevilgninger gitt til formål ut over det vedtatte årsbudsjettet må ikke gis uten at det samtidig fattes vedtak om hvordan utgiftene skal dekkes på årets budsjett.
- H. Kommunestyrets tilleggsbevilgning kan bare brukes til å styrke et formål som er opprettet. Midlene kan ikke brukes til å opprette eller påføre kommunen en varig økt utgift.
- I. Gebyrheftet (vedlegg til denne saken) vedtas som foreslått for 2019, dersom gebyrer ikke er fremmet som egne saker og vedtatt av kommunestyret.
 - a. Praktisk bistand i hjemmet (hjemmehjelp) skal betales etter satser regulert etter grunnbeløpet i folketrygden. Satsene reguleres 1.mai hvert år.
- J. Kommunens satser for økonomisk stønad til livsopphold skal til enhver tid følge statens veiledende satser.
- K. Ved utskrivning av skatt på inntekt og formue brukes de maksimale satsene som Stortinget vedtar.
- L. I medhold av eiendomsskatteloven §§2, 3 og 10 skal følgende utskrivingsalternativ benyttes for skatteåret 2019:
 - 1) Gjelder alle faste eiendommer i kommunen
 - 2) Eiendomsskattesatsen for boliger er 3 ‰
 - 3) Eiendomsskattesatsen for næring, tomter, verk og bruk er 4 ‰
 - 4) For boligdelen av eiendommer (herunder fritidseiendommer) som ikke benyttes til næringsvirksomhet gjelder et bunnfradrag på kr 300.000 av takstverdi
 - 5) I medhold av eiendomsskatteloven § 7 b) fritas bygning som har historisk verdi for eiendomsskatt
 - 6) Eiendomsskatten skal betales i fire terminer i skatteåret
- M. Kommunestyret samtykker i at det tas opp investerings- og startlån i samsvar med budsjettokumentet med inntil kr. 68.240.000 Nye investeringslån avdras over inntil 30 år.
- N. Løpende leasingskontrakter som forfaller i 2019, kan forlenges med inntil 2 år.
- O. Kommunestyret samtykker til en reduksjon i de årlige avdrag på til sammen 6,7 mill. kroner i hele økonomiplanperioden. Reduksjonen gjøres ved at lån nr. 20110385 og 20030855 gjøres avdragsfrie fra og med år 2019 og inntil nytt vedtak blir gjort.
- P. Eventuelle salg av eiendommer skal som hovedregel gå til nedbetaling av lån, dersom ikke de frigitte midlene ved salg er besluttet brukt til finansiering av nye eiendommer.
- Q. En bevilgning til et forprosjekt ses i sammenheng med bevilgningen til samme hovedprosjekt.
- R. Skulle Stortingets budsjettvedtak gi økte frie inntekter avsettes dette på disposisjonsfondet. Eventuelle endringer i øremerkede tilskudd går til tilsvarende endringer i aktiviteten på vedkommende formål.
- S. Økning av tilskudd skal budsjettreguleres i hht. Kommunens økonomireglement.
- T. Kommunestyret vedtar at ny avkjørsel fra ny E39 til Mjåvann Industriområde finansieres i samsvar med gjensidig forpliktende avtale om kostnadsdeling inngått mellom Vest-Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune, Songdalen kommune og Mjåvann Industriområde AS. Kommunestyret forutsetter at avkjørselen blir fylkesvei, og vedtar på den bakgrunn betaling av andel kr 6.950.000 i 2022 inklusive indeksregulering. Kommunestyret gir ordfører fullmakt til å innfri opsjonsavtalen og signere bindende avtale om finansiering med øvrige avtalepartnere og Nye Veier AS innen frist 15.12.2018.
- U. Fellesforslag fra SP, AP, H, KRF og FRP, Jone N Nyborg, MDG



DEL I

Økonomiske

Betraktninger



Sentrale utviklingstrekk

Befolkningsutvikling med prognoser

Folketallsutviklingen og ikke minst aldersfordelingen er viktig når man skal planlegge utvikling av kommunens tjenestetilbud. Kommunen må planlegge at det er tilstrekkelig antall barnehageplasser, tilpasset skoletilbud, kulturtilbud, omsorgstjenester osv. Overføringene som kommunene får gjennom rammetilskuddet tar i noen grad hensyn til at noen kommuner må tilrettelegge eller utvide tilbudene, som en følge av endringer i demografisk sammensetning i kommunen. Det er viktig å ha en oversikt hvilke områder i kommunen som har mest endringer i befolkningen. Tabellene nedenfor her, er laget med utgangspunkt i statistikker fra SSB.

Vekst i folketall

År	Folketall	%-vis vekst
2003	5483	
2004	5556	1,3 %
2005	5621	1,2 %
2006	5664	0,8 %
2007	5728	1,1 %
2008	5804	1,3 %
2009	5940	2,3 %
2010	5999	1,0 %
2011	6165	2,8 %
2012	6285	1,9 %
2013	6303	0,3 %
2014	6354	0,8 %
2015	6419	1,0 %
2016	6568	2,3 %
2017	6656	1,3 %

Tabellen til venstre viser befolkningstall pr. 31.12 hvert år, og %-vis vekst. Med noen få års unntak, har det gjennomgående vært en god og svært positiv utvikling i folketallet i hele perioden.

Sonevis befolkningsutvikling i ulike deler av kommunen

	År 2009	År 2010	År 2011	År 2012	År 2013	År 2014	År 2015	År 2016	År 2017
Finsland	937	933	955	977	1 005	994	942	1 005	1 003
Stokkeland og Gjervoldstad	391	395	398	398	399	385	451	396	405
Hortemo	741	759	767	786	780	793	813	845	847
Nodeland, Nodelandsheia, Kulia	2 613	2 656	2 753	2 791	2 815	2 894	2 907	2 969	3 074
Brennåsen, Birkelid, Volleberg	1 258	1 256	1 292	1 333	1 304	1 288	1 306	1 353	1 327
Sum innbyggere 31.12 hvert år	5 940	5 999	6 165	6 285	6 303	6 354	6 419	6 568	6 656



Befolkningsfremskriving

I alle prognoser i økonomiplan 2019-2022 har vi brukt SSB sin modell med alternativ MMM som står for middels nasjonal vekst med middels fruktbarhet, middels levealder, middels innenlandsk flytting og middels innvandring. Dette er noe nedjustering av vekstanslagene i forhold til det vi har brukt tidligere. Tidligere økonomiplaner har vært basert på mer ekspansive modeller. Dette har dermed indikert større kommende utfordringer for vårt tjenestetilbud. Uansett modellvalg, vil prognosetallene være svært usikre, ikke minst fordi de ikke har i seg spesielle utviklingstrekk, for eksempel etablering av store boligområder eller hvor mange arbeidsinnvandrere vi får de kommende år.

	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022	År 2023	År 2024	År 2025	År 2027	År 2030
0-17 år	1 666	1 671	1 686	1 691	1 714	1 728	1 727	1 754	1 759
18-49 år	2 965	2 993	3 018	3 052	3 066	3 096	3 154	3 191	3 333
50-66 år	1 280	1 313	1 339	1 380	1 414	1 427	1 454	1 537	1 570
67-79 år	627	632	661	668	670	691	708	728	791
80 år -	220	240	244	250	277	296	304	337	381
Sum	6 758	6 849	6 948	7 041	7 141	7 238	7 347	7 547	7 834

Tabellen viser prognose på antall innbyggere 1.januar hvert år.

Dersom vi bygger på denne prognosen og legger til grunn at de premisene som ligger i SSBs modellberegninger er korrekte, så vil utviklingen fremover være preget av at andelen innbyggere over 67 år vil øke relativt mye. Dette er særlig tydelig i antall innbyggere over 80 år. Prognosen fra budsjettet for 2018, sammenliknet med denne for 2019 og fremover har bare noen mindre justeringer i seg.

Den mest usikre faktoren lokalt antas å være inn- og utflytting av kommunen. Dette vil styres av en rekke forhold som kommunen selv i varierende grad kan påvirke, blant annet boligbygging/tilrettelegging av nye boligområder i kommunen, antall arbeidsinnvandrere som bosetter seg, antall flyktninger som blir bosatt og generell interesse for bosetting i kommunen. Det synes likevel å være noen relativt åpenbare tendenser i utviklingen; i tråd med den generelle utviklingen i store deler av landet stiger antallet eldre innbyggere markert fremover. En rimelig antakelse er at dette vil påvirke vårt tjenestetilbud til denne gruppen betydelig. Vi har gjennom vinteren 2017/2018 fått utført analyser som viser at i perioden 2025-2030 vil trolig denne befolkningsgruppen øke kraftig. Dette vil trolig medføre en betydelig økning i behovet for ulike typer tilpassede omsorgsboliger. Denne utfordringen er ikke noe særtrekk i Songdalen; dette gjelder nær sagt over hele landet. På dette området vil Nye Kristiansand kommune ha behov for å gjøre flere analyser og vurderinger, for å sikre at utbygging av boliger og et tilpasset tjenestetilbud skjer etter en helhetlig plan.



Betydningen av den demografiske utviklingen

Statens inntektssystem for kommunene består i det vesentlige av skatt og rammetilskudd. Skatteinntektene består av personskatt på lønnsinntekt som fordeles etter bestemte faktorer. Alle kommuner som har liten skatteinntang, får dette delvis kompensert gjennom rammetilskuddet. Rammetilskuddet består av en rekke kompliserte beregninger som skal gi en mest mulig rettferdig inntektsfordeling mellom kommunene.

Antall innbyggere, demografisk fordeling og vekst i folketall er helt sentrale faktorer i disse beregningene. Denne inntekten er helt sentral og nødvendig for at kommunen skal kunne yte de nødvendige tjenestene til innbyggerne. Meningen er at rammetilskuddet skal reflektere at de ulike aldersgruppene ikke koster kommunekassen det samme. Generelt sett kan en si at yrkesaktive mennesker klarer seg i hovedsak selv, mens de yngste har behov for barnehage og skoleplass. De eldste innbyggerne kan gi kommunene kostnader innenfor helse- og omsorgstjenestene.

Befolkningsdata er også svært viktig faktor som brukes mye i beregninger av ulike finansielle nøkkeltall. En jevn, positiv befolkningsvekst er derfor fordelaktig. Songdalen kommune har enkelte år fått veksttilskudd som en del av rammetilskuddet. Dette betinger en gjennomsnittlig befolkningsvekst på p.t. mer enn 1,4 % pr. år. Grunnlaget for å få veksttilskudd har variert noe, men Songdalen kommune mottar veksttilskudd i 2018 og vi legger til grunn at vi vil få dette også i 2019.

Boligbygging

Tabellen viser antall nye boliger som er tatt i bruk hvert år. Dette er også en sentral faktor og en indikasjon på befolkningsutvikling.

	År 2010	År 2011	År 2012	År 2013	År 2014	År 2015	År 2016	År 2017
Antall	47	65	48	40	60	64	57	76



Generelle kommentarer til økonomien

Konjunkturtendensene for Norge og utlandet

Produksjonsveksten i norsk økonomi har vært moderat det siste året, og arbeidsledigheten har vært relativt høy her på Sørlandet. Songdalen har dessverre vært blant de kommunene med høyest arbeidsledighet på Agder. Det er likevel tegn som tyder på at vi gjennom 2016 nådde et bunnivå. Sysselsettingen har gjennom 2017 og 2018 økt noe, og arbeidsledigheten har blitt redusert.

Oljeprisen falt betydelig høsten 2014, og et foreløpig bunn-nivå ble nådd i januar 2015. Gjennom 2018 har både spot- og terminpriser på olje fortsatt økt, og i skrivende stund tangerer oljeprisen på Nordsjøolje USD 86 pr. fat. De siste års galopperende boligprisvekst, særlig i Oslo-området, ser ut til å være historie. Lokalt på Sørlandet har vi ikke opplevd tilsvarende vekst, og boligmarkedet ser ut til å være i balanse, med et relativt stabilt prisnivå. I skrivende stund ser vi i valutamarkedet en sterkere NOK i forhold til både EUR og USD enn det vi har hatt det siste året. Alle disse forholdene er viktige faktorer for hvordan den økonomiske utviklingen i Norge vil bli fremover.

Det har vært flere år med en relativt forsiktig utvikling i norsk økonomi, men veksten har siden høsten 2016 vist en stadig forbedring. Norges Bank mener at lave renter, bedre konkurranseevne og en ekspansiv finanspolitikk har bidratt til dette. Begrunnelsen for å øke styringsrenten for første gang siden 2011 er begrunnet i et ønske om å balansere den videre utviklingen, og forhindre at lønnskostnader og priser skyter fart. I sin vurdering av pengepolitikken legger hovedstyret i Norges Bank vekt på at kapasitetsutnyttingen i norsk økonomi er nærmest i balanse og at den underliggende prisveksten er nær inflasjonsmålet på 2%. Norges Bank understreker at videre renteøkninger må påregnes i årene fremover.

Pengemarkedsrentene er svært lave, og den norske 3mnd renten (NIBOR) er nå omkring 1,09%, mot 0,80% på tilsvarende tidspunkt i fjor. Dette er fortsatt et svært lavt nivå. Sverige opererer fortsatt med negativ rente og der er den såkalte reporenten fortsatt negativ med -0,5 %. Det har imidlertid kommet signaler om at denne vil bli økt i løpet av året. Alle tegn tyder på at det internasjonalt vil være et lavt rentenivå i lang tid fremover, selv om det av analytikere forventes noen oppjusteringer av rentesatsene i årene fremover. Norges Bank satte siste gang ned styringsrenten til 0,5% i mars 2016. Med renteøkningen i september 2018 signaliseres samtidig flere økninger opp mot 2% i slutten av 2021. uendret mot slutten av 2018, for deretter å stige opp mot 1,5% til 2020. Hovedstyret i Norges Bank understreker at *«usikkerheten om virkningene av høyere renter taler for å gå varsomt frem i rentesettingen»*, og videre *«utsiktene og risikobildet tilsier samlet sett en gradvis renteoppgang i årene fremover»*. Rentebanen er marginalt endret fra tidligere, men vi snakker fortsatt om et relativt lave nivåer, men større usikkerhetsmarginer med tanke på fremtidig rentenivå. Dette tolkes at det ikke er forventninger om store rentehopp, men mer moderate justeringer.



Kommuneøkonomien – statsbudsjettet

I forbindelse med Statsbudsjettet for 2019 er det verd å merke seg at:

- inntektssystemet ble lagt om med virkning fra 2017 og dette betyr at Songdalen kommune mottar vel 4,1 mill. kroner mer i rammetilskudd pr. år i 2017, 2018 og 2019 enn opprinnelig forventet, på grunn av K3-prosessen.
- Songdalen mottar kr 626.000 i veksttilskudd for 2019. I Vest-Agder er det for øvrig kun Kristiansand som mottar veksttilskudd.
- veksten i frie inntekter for kommunene i Vest-Agder anslås til 3,1%.
- veksten i frie inntekter for Songdalen er anslått til 3,8%.
- Songdalen mottar kr. 1.730.000 i skjønnsmidler fra Fylkesmannen. Dette er en økning på 110.000 i forhold til 2018.

Lokalt

Når vi fordeler midler ut på enhetene, vil det være behov for å tilføre midler til noen enheter på grunn av flere brukere eller økt satsning, mens for andre enheter vil det kunne bli reduksjon i rammen fordi antall brukere går ned. Veksten i folketallet har de siste årene vært svært variabelt. Det er derfor ekstra viktig å følge opp den demografiske utviklingen. Vi må sikre oss at vi har tilstrekkelige rammer der det er størst behov. Det er meldt inn store investeringsbehov og ønsker som det er helt nødvendig å prioritere blant. Med det ekstremt lave rentenivået vi har for tiden, er det lett å bli «blindet» og låne mer enn det som er tilrådelig, for å investere i gode tiltak. Våre beregninger som fremkommer lenger bak i dette dokumentet viser at vi på noen nøkkeltall er på et høyere nivå enn det som er ønskelig. Rådmannen ser det som viktig å begrense låneopptakene fremover mest mulig. Dette er også i tråd med anmodningen som er vedtatt i Fellesnemnda.

Rådmannens forslag til økonomiplan inneholder grep for å tilpasse driften til de forventede inntekter. I økonomiplanen for 2019-2022 er det lagt opp til bygging av ny skole på Vollen. Det er også behov for å etablere nye omsorgsboliger, men dette er ikke tatt inn i handlingsprogramperioden. Nye Kristiansand vil prioritere en helhetlig plan innenfor dette fagfeltet. Samtidig med behovet for store investeringer, er det også et stort press på driften. Vi ser blant annet en stadig økning i saker som krever et tverrfaglig engasjement hos de ulike kommunale tjenestene. Slik koordinering er helt nødvendig å prioritere, for å sikre at innbyggerne får de tjenestene de har behov for.

Det meste av inntektssiden er forutsigbare størrelser, dog med noen variasjoner. I denne sammenhengen er et poeng at vi budsjetterer med relativt store inntekter knyttet til bosetting og integrering av flyktninger. Denne inntekten vil bli endret, dersom bosettingsanmodninger fra IMDI endres.

Det har heller ikke vært mulig på kort sikt å ha et netto driftsresultat på 1,75 % som kunne sikre en oppbygging av bufferfond og en inflasjonsjustering av innskutt kapital slik kommunestyret har vedtatt i finansreglementet.



Netto driftsresultat

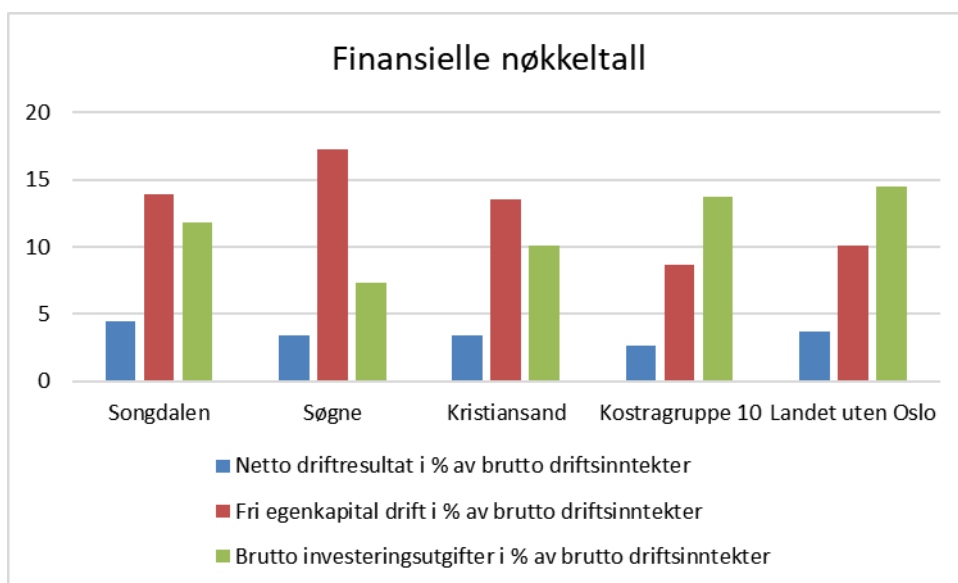
MÅL

1. Det er et uttalt mål å budsjettere med et årlig netto driftsresultat $>1,75\%$.

Videre har Fellesnemnda gjort vedtak om at de tre kommunestyrene anmodes om å vedta budsjetter for 2019 som etter visse korrigeringer viser et årlig driftsresultat på minst 0,5%.

Nøkkeltall for 2017

Finansielle nøkkeltall	Songdalen	Søgne	Kristiansand	Kostra- gruppe 10	Landet uten Oslo
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	4,5	3,4	3,4	2,7	3,7
Fri egenkapital drift i % av brutto driftsinntekter	13,9	17,3	13,5	8,7	10,1
Brutto investeringsutgifter i % av brutto driftsinntekter	11,8	7,3	10,1	13,8	14,5



Kilde: www.ssb.no

Netto driftsresultat beregnes ut fra brutto driftsresultat, men tar i tillegg hensyn til resultat av eksterne finansieringstransaksjoner, dvs. netto renter, netto avdrag samt kommunale utlån, utbytte og eieruttak, og er i tillegg korrigert for avskrivninger slik at disse ikke gir resultateffekt. Netto driftsresultat kan enten brukes til finansiering av investeringer eller avsettes til senere bruk (fond). Svake driftsresultater har vært mulig å finansiere med tidligere avsatte midler til disposisjonsfond.



Lånegjeld

MÅL

1. Begrense nye låneopptak slik at ikke det økonomiske handlingsrommet forverres.

Alle tall i mill. kroner

	Budsjett *)	Budsjett	Budsjett	Budsjett
	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Lånegjeld 1. januar	526	571	581	579
Nye lån	62	28	17	175
Avdrag	17	18	19	19
Lånegjeld 31. desember	571	581	579	735

Oversikten inneholder ikke formidlingslån.

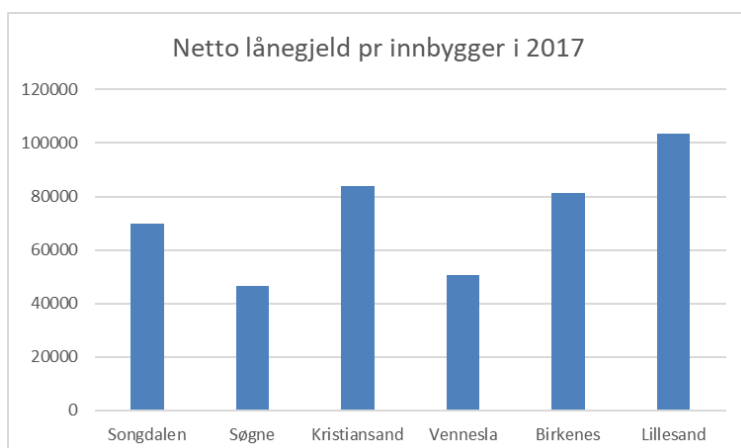
*) Antatt gjeld 1.1.2019 i oversikten baserer seg på budsjettet for 2018.

Denne oversikten bygger på tidligere vedtatte investeringer, forslag til nye investeringer, og foreslått avdrags-struktur. Noen av investeringene vil utløse tilskudd som er vanskelig å beregne i forkant. Oversikten må derfor i stor grad betraktes som en indikasjon på en forventet utvikling. Dersom utbetaling av tilskudd til prosjekter blir forsinket, forventet tilskudd blir avkortet eller kommer først til utbetaling ved prosjektslutt, kan dette enten finansieres ved bruk av ledig likviditet eller ved nye låneopptak. Slike eventuelle låneopptak vil fremmes som egne saker for politisk beslutning. Tabellen ovenfor inneholder også lån og avdrag for finansiering av VAR-investeringer. Avdrag (avskrivninger) på VAR-investeringene dekkes gjennom gebyrinntektene og belaster derfor ikke virksomheten for øvrig.

Rådmannen har i sitt forslag til investeringsbudsjett i stor grad forholdt seg til politiske signaler. Fullfinansieringen av ny grunnskole i handlingsplanperioden er noe det har vært en bred politisk enighet om å prioritere.

I tråd med Fellesnemndas vedtak 19.6.2018 endres avdragsstrukturen på eksisterende lån. Dette betyr at nedbetalingen av eksisterende lån strekkes ut over flere år, i tråd med tilsvarende endringer i Søgne og Kristiansand.

Sammenligner vi lånebelastningen i Songdalen mot de andre kommunene i Region Kristiansand, så var situasjonen pr. 31.12.2017 slik:



Kilde: www.ssb.no



Fond

MÅL

1. Opparbeide fond i en størrelsesorden som sikrer realverdien av kraftfondet og som gjør kommunen i stand til å tåle et tap i finansmarkedet tilsvarende det som beregnes i de årlige stresstestene.

Det er utfordrende å gi en eksakt prognose på den fremtidige utviklingen av disposisjonsfondet. Fondet utgjorde ca. 84 mill. kroner pr. 31.05.2018, etter vedtatte disponeringer av mindreforbruket i 2017. Økonomiplanen bygger på positive driftsresultater hvert år. Disposisjonsfondet vil da kunne ha en positiv utvikling, avhengig av politiske vedtak om bruk av eventuelle overskudd.

Kommunens pensjonsforbindelser

Vi har som kjent to pensjonsleverandører. Dette er Statens Pensjonskasse for lærerne og KLP for de øvrige ansatte. Det er flere særavtaler som inngår i KLP-ordningen. Med et generelt lavt rentenivå, er det krevende for pensjonsselskapene å skaffe meravkastning på de midlene de forvalter for kundene. Resultatet kan dermed bli at det er behov for å øke kommunens avsetninger til premie. Beregninger som gjøres på de ulike ordningene, blant annet i form av premieavvik og overskudd på forvaltning er svært kompliserte og representerer samtidig uforutsigbare pensjonskostnader for kommunen. For rådmannen er det et mål at vi i større grad fremover skal benytte overskudd på ordningene og premiefondet for å balansere pensjonskostnadene.

Kommunesektorens fremtidige pensjonsforpliktelser regnes å være meget høye i forhold til dagens belastninger. Det vil da være viktig at kommunene tar høyde for de økte kostnadene vi står overfor.



Driftsbudsjettet

Forutsetninger

All framskrivning av inntekter og utgifter i 4-årsperioden er gjort i 2018-priser.

Med bakgrunn i Statsbudsjettet legges det til grunn følgende forutsetninger:

- **Deflator: 2,8 %.** Deflatoren består av en vektet beregning av pris- og lønnvekst fra 2018 til 2019.
- **Rentenivå nye lån:** Basert på signaler fra markedet (Kommunalbanken, Gabler og Norges Bank) har vi lagt til grunn en flytende rente på nye låneopptak på 3mnd NIBOR (følger rentekurven ut over i tid) + margin 0,70%.
- **Dagens låneportefølje** har en gjennomsnittsrente på 1,9 %.

Vi har lagt til grunn den strategiske vektingen som fremkommer i Finansreglementet, som innebærer at mellom 25 % og 70 % av våre lån skal være fastrentelån med rentebinding i mer enn 1 år. Det lave rentenivået innebærer en stor fordel for kommuner med høy lånegjeld, for det gir lave finanskostnader. Dette representerer samtidig en betydelig risiko ved renteoppgang, for da vil finanskostnadene også øke. Rådmannen har en tett oppfølging av de finansielle nøkkeltallene som følger av Finansreglementet.

Nærmere om skatt og rammetilskuddet

Alle tall i hele kr. 1.000

	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Skatter	144 871	144 700	146 843	148 987
Rammetilskudd	235 178	238 490	240 347	243 137
Årlig realvekst 1,0 %		3 481	7 061	10 727
Sum	380 049	386 671	394 251	402 851

Dette er basert på beregninger av Solberg-regjeringens forslag til statsbudsjett for 2019.

Inngangsdata	År 2019	År 2018	År 2017
Skatteprognose - kr. pr. innb. på landsbasis (fra 2005 inkl. selskapsskatt)	30 599	30 276	29 779
Skatteprognose for kommunen - 1000 kr.	144 871	141 183	133 870
Skatteprognose for kommunen - kr. pr. innbygger	21 437	21 211	20 382
Prognose av skattenivå i forhold til landgj.snitt	70,10 %	70,10 %	68,40 %
Inntektsutjevne (netto) tilskudd i 1000 kr.	49 005	47 747	49 258



Rammetilskuddet er et av de viktigste instrumentene for statens økonomiske styring av kommunesektoren, ved at øremerkede tilskudd innlemmes, skatteinntekter utjevnes ved kompensasjon/trekk i tilskuddet samtidig som Stortinget fastsetter de endelige innbygger- og skjønnstilskudd. For alle kommunene er det dermed helt sentralt å gjøre noen gode anslag på forventet utvikling i folketall, siden dette er en vesentlig komponent i beregning av rammetilskuddet. Økonomidirektøren i Kristiansand har sammen med økonomisjefene i Søgne og Songdalen utarbeidet felles prognoser for skatt og rammetilskudd i hele perioden, slik at vi baserer oss på de samme forutsetningene. Det understrekes at slike prognoser likevel inneholder store usikkerhetsmomenter. I oppsettet vårt er det også gjort en teoretisk beregning av Songdalens andel av storbytilskuddet som Nye Kristiansand mottar fra 2020-2022.

Oversikten over viser antatt utvikling fra 2019 til 2022 med de usikre forutsetninger rådmannen har basert seg på for perioden. Det er lagt til grunn en vekst i de frie inntektene fremover på ca. 1 % hvert år i perioden. De siste signaler kan tyde på at det i kommunal sektor vil bli trangere rammer på grunn av svakere vekst i årene fremover. Dette vil påvirke kommunenes økonomiske evne til å gå i gang med nye prosjekter. På linje med tidligere år har det også i 2018 vært svakere skatteinngang i Songdalen enn hos de fleste kommunene på Agder. En vesentlig faktor her antas å være høye tall for arbeidsledighet i kommunen, i kombinasjon med blant annet befolkningsutvikling.

Eiendomsskatt

Eiendomsskatt ble innført med virkning fra år 2009 og utskrives med hjemmel i "Lov om eieendomsskatt til kommunane". Det er kommunestyret som avgjør om det skal skrives ut eiendomsskatt. I kommunestyrets budsjettvedtak i desember 2016, gjeldende for 2017, ble det vedtatt økte satser for skatt, samt en reduksjon i bunnfradraget. Gjeldende skattesatser er nå 3 promille for boliger og 4 promille for verk og bruk. Rådmannen har ikke sett det hensiktsmessig å foreslå økt eiendomsskatt i budsjettet for 2019. I tilknytning til K3-prosessen, har kommunestyret i Songdalen vedtatt å søke KMD om en 2 års utsettelse av samordning av eiendomsskatten. Kristiansand og Søgne kommuner har gjort tilsvarende vedtak. Samtidig har Solberg-regjeringen foreslått betydelige endringer i ordningen med eiendomsskatt ved at grunnlaget endres fra egen takst til skattetakst på eiendommer.



Kompensasjonstilskudd omsorgsboliger og sykehjem

I forbindelse med eldresatsingen ble det innført en delvis kompensasjon til kommunene for rente- og avdragsutgifter som kommunene hadde i forbindelse med bygging av boliger og sykehjems plasser. Beregningsgrunnlaget er basert på serielån med 30 års løpetid og den til enhver tid gjeldende korte renten i Husbanken.

	År 2019	År 2018	År 2017
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger	-1 420	-1 428	-1 526
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-377	-397	-291
Rentekompensasjon kirkebygg	-32	-34	-28
Investeringskompensasjon reform -97	0	0	-205
Integreringstilskudd flyktninger	-19 800	-24 200	-27 915
Vertskommunetilskudd	0	0	-558
Sum	-21 629	-26 059	-30 523

Investeringer i skolebygg – kompensasjon for renter

Staten bidrar med kompensasjon for renteutgifter til investeringer for opprusting av skolebygg. Dette er en ordning som har vart siden Tunballen skole ble utvidet. I 2014 kom også investeringene på Finsland skole inn som grunnlag for kompensasjonen.

Integreringstilskudd

Framskrivningen av integreringstilskuddet er basert på mottak av 10 personer i 2018. Antall bosettinger fra 2019 blir gjenstand for nye vurderinger høsten 2018, basert på anmodninger fra IMDI. Budsjettet for 2019 er nedjustert i forhold til nivået for antall bosettinger i 2018. Saker med familiegjenforening kommer i tillegg til disse tallene. Dette er ikke helt uproblematisk, da antall familiegjenforeninger varierer fra år til år, og også når på året de kommer til landet. Vedtak om å bosette et visst antall flyktninger pluss familiegjenforeninger gir en usikkerhet og uforutsigbarhet med tanke på våre budsjetter. Denne type vedtak er i tråd med anmodningene fra IMDI, og de fleste kommuner gjør dette på samme måten. Tilskuddet er oppjustert med de satser som er foreslått i regjeringens forslag til Statsbudsjett. Tilskuddet trappes ned over en 5-årsperiode. Personer som bosetter seg i kommunen som en følge av arbeidsinnvandring utløser ikke noen form for integreringstilskudd.



Kapitalutgifter

Alle tall i hele kr. 1.000

	Note	Budsjett	Budsjett	Budsjett	Budsjett
		År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Renteutgifter	1	13 794	16 532	18 504	20 752
Avdrag på lån	2	16 741	18 580	19 600	19 600
Sum		30 535	35 112	38 104	40 352

1 Renteutgifter inkluderer renter på formidlingslån.

2 Avdrag på formidlingslån skal ifølge forskriftene føres i investeringsbudsjettet.

Disse er derfor ikke med i beløpene ovenfor.

Rentestrategi

Kommunen reviderte Finansreglementet i desember 2016. Kommunestyret har gitt følgende føringer til rådmannen:

MÅL

1. Styring av låneporteføljen skal skje ved å optimalisere låneopptak og rentebindingsperiode i forhold til oppfatninger om fremtidig renteutvikling og innenfor et akseptabelt risikonivå gitt et overordnet ønske om forutsigbarhet og stabilitet i lånekostnader.

Kommunens gjeldsnivå har i løpet av de siste årene utviklet seg fra moderat til relativt høyt. Dette har selvfølgelig sammenheng med den betydelige satsningen man har gjort – først innenfor eldreomsorgen, senere innenfor skole og nå i de siste årene til administrasjonsbygg og barnehager. Bygging av ny skole vil forsterke dette. Med en relativt høy lånegjeld så vil en liten bevegelse i renten få ganske stor betydning på driftsresultatet. På den annen side har kommunen også høyere fondsreserver, noe som demper effekten av en renteendring.

Renteutgifter

For å spre risikoen, har vi spredd rentevilkårene på en skala fra kort flytende rente til 20 års rentebinding, i tråd med bestemmelsene i Finansreglementet. I framskrivningen av rentebelastningen har vi lagt til grunn en renteutvikling som skissert lenger fremme i dette dokumentet og som baserer seg på hva markedet tror utviklingen vil være fremover.



Avdrag på lån

Nye låneopptak til investeringer blir i all hovedsak tatt opp med nedbetaling over 30 år.

Som et ledd i harmoniseringen med Søgne og Kristiansand kommuner, er det gjort en reduksjon i årlig avdrag i perioden. Dette betyr at eksisterende gjeld nedbetales noe senere enn opprinnelig forutsatt. Det presiseres at dette fortsatt er innenfor alle regler og forskrifter.

Kapitalinntekter

MÅL

1. Forvaltning av kommunens langsiktige finansielle aktiva har som formål å sikre en langsiktig avkastning som kan bidra til å gi innbyggerne i Songdalen kommune et godt tjenestetilbud. Det styres etter en investeringshorisont på mer enn 5 år, samtidig som en søker en rimelig årlig bokført avkastning.

Renteinntekter av bankinnskudd og i pengemarkedet

Kommunen hadde ved utgangen av august 2018 litt i overkant av 123 mill. kroner innestående i lokalbanken på rentebærende kontoer. Av disse var ca. 20 mill. kroner Husbankmidler som skal lånes ut til etablerere, vel 18 mill. kroner var bundne midler (skattetrekk) og noe var også midler som skal gå til finansiering av vedtatte investeringsprosjekter. I tillegg mottar kommunen renter av Startlån fra kommunens innbyggere. Renteinntektene på disse lånene anslås å bli på ca. 1,5 mill. kroner neste år.

Rente- og kursutvikling for obligasjoner og aksjefond

Kraftfondet utgjorde ved utgangen av august 2018 ca. 204 mill. kroner. Av dette var ca. 25 % plassert i norske og globale aksjefond, mens resten var plassert i ulike rente- og obligasjonsfond. Verdiutviklingen har svingt gjennom 2018 som følge av fortsatt finansiell uro knyttet til oljepris, vedvarende lave rentenivåer og svak NOK i forhold til USD og EUR i valutamarkedet. Verdiendringen (avkastningen) på disse plasseringene har likevel vært positiv. Den positive verdiendringen pr. 2. tertial er likevel i underkant av årsbudsjettet på finansavkastningen.

Bufferfond

Kommunestyret vedtok 20. juni 2012 i sak 052/12 at:

Kommunen skal ha et bufferfond som hovedregel minimum utgjør to ganger årlig budsjettert normalavkastning. Bufferfondet skal brukes til å utligne effekten på driftsresultatet av svingninger i verdien av den langsiktige porteføljen, dessuten til å dekke inn mindre avkastning enn budsjetterte i driftsregnskapet.

Den langsiktige finanskapitalen skal som hovedregel inflasjonsjusteres. Det betyr at den del av egenkapitalen som gjelder den langsiktige finanskapitalen skal hvert år økes med et så stort beløp at realverdien av kapitalen blir opprettholdt jfr. økningen i konsumprisindeksen til Statistisk Sentralbyrå. Bufferfondet skal også verdi-reguleres.



Dersom avkastningen som Songdalen kommune oppnår på den langsiktige kapitalen overstiger budsjettert avkastning, skal dette overskuddet brukes til (i prioritert rekkefølge):

1. Avsette til bufferfond (inntil fondet utgjør min. to ganger årlig budsjettert normalavkastning).
2. Foreta verdiregulering.

Det forutsettes at kommunens årsregnskap viser et regnskapsmessig mindreforbruk.

I forbindelse med fremleggelsen av årsrapporten for forvaltningen, så legges det frem en egen stresstest for kommunestyret som viser hva kommunen kan tape på ekstreme markedsmessige svingninger. Det er behov for bufferfond som for eksempel kan takle unormale svingninger i aksje- og rentemarkedet.

I budsjettforslaget har ikke rådmannen foreslått avsetning til bufferfond i 2019.

Utbytte Agder Energi

For perioden 2019 – 2022 må rådmannen vurdere de signaler som er gitt fra selskapet om forventede resultater fremover. Eiermøtet reforhandlet modellen for utbytte sommeren 2018. Som tidligere beregnes nivået på utbytte ved at resultatet for 2017 legges til grunn for utmåling av utbytte som utbetales i 2019. Avtalen innebærer at det hvert år skal være et utbytte på 70% av resultatet som utbytte til eierne. Det er en viss usikkerhet i dette, fordi de kommunale eiernes arbeidsutvalg skal drøfte enkeltposter i denne beregningen med styret. Signalene for de kommende årene blir dermed litt vage. Samtidig har selskapet vist en god evne til å produsere resultater som har gitt gode utbytter til eierne. Kristiansand, Søgne og Songdalen kommuner har samme strategi på sin budsjettering av utbytte fra selskapet. Songdalen kommune har en eierandel i AE på 1,496 %.

Utbytte fra Avfall Sør AS

Songdalen kommune har en eierpost på 5,5 % i selskapet. I tråd med signaler fra selskapet har rådmannen ikke lagt inn noen utbytteforventninger fra Avfall Sør i økonomiplanperioden. Sammen med de andre eierkommunene (Kristiansand, Søgne og Vennesla) vil det gjennomføres eiermøter, slik at man sikrer en felles strategi og forståelse.



Finansielle måltall

Riksrevisjonen har pekt på noen sentrale nøkkeltall som bør følges opp, både av Fylkesmannen og kommunen selv. Dette gjelder:

1. Driftsresultatet bør være $> 1,75$ % av driftsinntektene
2. Netto lånegjeld bør være < 75 % av brutto driftsinntekter
3. Disposisjonsfondet bør være på 5-10 % av brutto driftsinntekter.

Det viser seg at det har vært noe ulik bruk av nøkkeltall og definisjoner i Kostra-statistikker for 2015 og 2016. Forholdstallene under her er dermed ikke direkte sammenliknbare med 2016 og tidligere.

Nøkkeltall hentet fra SSB (Kostra tabell A, SSB-rapport 12364 og 12143) basert på rapportering av resultater for 2017:

Kostra nøkkeltall	Kristiansand	Songdalen	Søgne	Riksrevisjonens anbefalinger
Netto driftsresultat i % av brutto driftsinntekter	3,4	4,5	3,4	$> 1,75$
Netto lånegjeld i % av brutto driftsinntekter	104 %	86 %	75 %	< 75 %
Disp.fond i % av brutto driftsinntekter	13	13	17	5-10 %

Oppsummering finans

Oppsummert vil rådmannen presisere at det er grunn til å peke på den betydelige usikkerheten som ligger i budsjetteringen av alle finansinntektene. Rentenivået er bare en faktor, i tillegg kommer ulike forretningsmessige risikofaktorer som vil kunne påvirke resultater og utbyttmuligheter. All erfaring viser at dette vil svinge i perioder. Det er derfor helt nødvendig å ha solide reserver så lenge en del av inntektene er basert på årlig avkastning av kapitalforvaltning.



Investeringsbudsjettet

Skolerammen

Som det fremgår av tabellene i dette dokumentet, så er bygging av ny skole den største enkeltinvesteringen i denne budsjettperioden. Samlet avsetning til dette prosjektet utgjør i perioden 2019-2022 tilsammen 208 millioner kroner. Denne avsetningen må i denne omgang ikke oppfattes som et endelig budsjett, men et best mulig estimat på nåværende tidspunkt. Skolen er nå vedtatt bygd på Vollen, og fremkommer derfor som et stort investeringsprosjekt i 2022. Avsatt beløp i 2019 er en rund sum med tanke på grunnnerverv, planer og konsulenter. Avsatt beløp i 2021 er tiltenkt planlegging og prosjektering.

Kulturell møteplass

Det har åpnet seg muligheter for å vurdere om det kan etableres en kulturell møteplass i Nodeland sentrum. Det er avsatt midler til et forprosjekt og det er i budsjettet for 2019 og 2020 lagt opp til brutto prosjektkostnad på 30 millioner kroner. Rådmannen har fått en bestilling på dette prosjektet i form av et forprosjekt i 2. tertial 2018 og vil komme tilbake til kommunestyret når selve prosjektet er mer avklart.

Omsorgsboliger

Med bakgrunn i statistikker og analyser av befolkningsutvikling/demografi er det naturlig at det blir gjort analyser og vurderinger av fremtidig behov for omsorgsboliger. Det har vært jobbet med en konkret analyse etter at det ble gjennomført en kartlegging blant grupper av innbyggerne i kommunen. Dette munnet ut i en rapport med anbefalinger. De ulike enhetene innenfor Helse og Omsorg har jobbet frem en omforent prioriteringsliste knyttet til rehabilitering av eksisterende bygningsmasse, i kombinasjon med behovet for nye bygg. Rådmannen ser det naturlig at en langsiktig strategi med tanke på bygging av flere omsorgsboliger er noe som blir prioritert høyt i Nye Kristiansand.

Utfordringsbildet inn mot 2040 for helse- og omsorgstjenester har noen tydelige trekk:

- Endringer i demografi
- Arbeidskraftutfordringer
- Udekket finansieringsbehov

Avkjørsel Mjåvann Industriområde

Det er som oppfølging av vedtatt reguleringsplan gjennomført en rekke drøftinger knyttet til etablering av slik avkjørsel fra nye E-39. Plan for finansiering avkjørselen er nå avtalt mellom Mjåvann Industriområde AS, Vest-Agder fylkeskommune, Kristiansand kommune og Songdalen kommune. Avtalen legger til grunn en forutsetning om at avkjørselen får status som fylkesvei og at det også bygges gang og sykkelsti. Songdalens andel er tatt med i budsjettforslaget for 2022. Frist for å løse ut opsjon på å bygge avkjørselen er 15.12.2018.



Eablering av overgang Nodeland Stasjon

Det har vært gjort en rekke drøftinger knyttet til dette mellom BaneNOR infrastruktur, BaneNOR Eiendom, Vest-Agder fylkeskommune og Songdalen kommune. Eablering av overgang mellom perrongene forutsetter noe medfinansiering fra fylke og kommune. Det er i denne sammenhengen konkrete planer om å styrke stasjonen som et moderne kollektivknutepunkt ved oppføring av stasjonsbygning med kontorer og relevante stasjonsfasiliteter. På dette tidspunktet er finansieringsplanen ikke klar, men basert på fremdrift og retning i saken, vil det trolig fremkomme et kommunalt finansieringsbehov. Det er derfor tatt med et foreslått tilskudd på 3 millioner kroner i budsjettforslaget for 2020.

IKT-investeringer

Det er behov for store oppgraderinger og nye anskaffelser av ulike fagsystemer i Nye Kristiansand. Svært mye av dette må anskaffes i 2019. Samtidig er omfanget ikke helt klart i detalj enda. I rådmannens budsjettforslag er det tatt inn et forventet beløp i investeringer. Samtidig har vi også tidligere avsetninger til dette formålet som planlegges brukt til dette i 2019.



Samordning med Søgne og Kristiansand

Fellesnemnda vedtok 19/6-2018 et rammeverk for utarbeidelse av de tre kommunenes budsjetter for perioden 2019-2022. Dette er formulert slik:

- 1. Økonomiplanene utarbeides med samme budsjettforutsetninger vedr.*
 - Vekst i frie inntekter 2019-2022*
 - Samme alternativ for befolkningsprognoser*
 - Samme anslag på utbytte fra Agder Energi AS og Avfall Sør AS*
 - Premieavvik*
 - Avdragstid*
 - Harmonisering av egenbetalinger/gebyrer på noen områder allerede fra 2019*
- 2. Det tilstrebes harmonisering av gebyrer, avgifter og egenbetaling der det er mulig. Det lages egen sak til Fellesnemnda 25.09.18 der det redegjøres for status for arbeidet med harmonisering.*
- 3. Det tilstrebes harmonisering av eiendomsskattenivået i Nye Kristiansand fra 2020 basert på dagens takstgrunnlag og ved å fastsette særskilt sats for områdene fra de gamle kommunene. Egen sak legges frem for Fellesnemnda 25.9.18.*
- 4. Korrigert netto driftsresultat må være minimum 0,5% av sum driftsinntekter hvert år i økonomiplanperioden. Det kan justeres for betydelige engangsutgifter i driften (f.eks. Kristiansands tilskudd i 2020 til Kunstsiloen).*
- 5. Investeringsnivået i vedtatte økonomiplaner er høyt og det bør tilstrebes å nedjustere nivået ved å utsette/nedskalere prosjekter, samt begrense eventuelle nye prosjekter utover økonomiplanene.*
- 6. Rådmennene presenterer økonomiplanene for 2019-2022 for Fellesnemnda i møte 27.11.2018 samtidig med at det legges frem et skyggebudsjett for Nye Kristiansand.*

Fellesnemndas vedtatte premisser ligger til grunn for rådmannens budsjettforslag for Songdalen kommune. Rådmannen mener budsjettforslaget dermed er i tråd med Fellesnemndas anmodninger.



Vedtatt driftsbudsjett i perioden 2019-2022

	Budsjett År 2018	Budsjett År 2019	Budsjett År 2020	Budsjett År 2021	Budsjett År 2022
Frie inntekter					
Skatter	-140 600	-144 871	-146 092	-149 668	-153 278
Rammetilskudd	-221 000	-235 178	-240 579	-244 584	-249 574
Eiendomsskatt	-14 300	-15 150	-15 400	-15 600	-15 800
Premieavvik pensjon, netto	6 400	-309	-11 639	-7 553	-6 526
Kompensasjonstilskudd sykehem/omsorgsboli	-1 428	-1 420	-1 413	-1 405	-1 397
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-397	-377	-357	-337	-318
Rentekompensasjon kirkebygg	-34	-32	-29	-26	-24
Investeringskompensasjon reform '97	0	0	0	0	0
Integreringstilskudd flyktninger	-24 200	-19 800	-19 000	-18 000	-17 000
Vertskommunetilskudd	0	0	0	0	0
Sum frie disponible midler	-395 559	-417 137	-434 509	-437 173	-443 916
Politisk styring og kontroll	3 674	4 048	3 765	4 049	3 764
Staben	17 233	17 241	18 289	18 186	18 128
Kommunikasjon og service	6 402	6 094	6 283	6 241	6 219
Skolene	91 828	96 888	97 920	97 692	97 568
Barnehagene	52 779	58 292	60 385	59 934	59 688
Kultur og inkludering	21 372	20 305	19 590	18 005	17 959
Barnevern	14 171	14 171	14 171	14 171	14 171
NAV	8 277	9 909	10 016	9 993	9 980
Helse og omsorg	0	0	0	0	0
Utvikling og forvaltning	18 311	19 813	20 389	20 258	20 194
Hjemmetjenesten	28 551	31 057	32 228	31 958	31 835
Habilitering	19 956	21 198	22 009	21 840	21 751
Institusjon	29 338	31 008	32 264	31 974	31 842
Livsmestring	18 846	21 100	22 018	21 781	21 677
Teknisk	26 967	29 585	33 330	30 174	37 040
VAR	-3 502	-4 249	-4 470	-6 635	-6 659
Kirkelig fellesråd	3 427	3 512	3 512	3 512	3 512
Tilleggsbevilgninger	12 300	14 100	14 100	14 100	14 100
Fellesområder	10 227	10 408	10 480	10 464	10 455
Netto driftsutgifter i rammeområdene	380 157	404 479	416 279	407 696	413 224
Brutto driftsresultat	-15 402	-12 658	-18 230	-29 477	-30 693
Renteutgifter	11 374	13 794	16 503	18 482	20 755
Renteinntekter bankinnskudd og startlån	-4 700	-4 200	-3 600	-3 600	-3 500
Utbytte rentemarkedet	-7 161	-8 829	-9 249	-9 692	-10 159
Utbytte	-9 072	-8 849	-6 283	-6 283	-6 283
Netto renteinntekter/utgifter	-9 559	-8 084	-2 629	-1 093	813
Avdrag på lån	19 900	16 741	18 609	19 622	19 597
Mottatte avdrag på lån					
Netto gjeldsavdrag	19 900	16 741	18 609	19 622	19 597
Netto finansområdet	10 341	8 657	15 980	18 529	20 410
Netto driftsresultat	-5 060	-4 001	-2 250	-10 948	-10 283
Avsetning til fond	4 060	2 701	850	9 448	8 682
Bruk av fond	0	0	0	0	0
Netto bruk/avsetning til fond	4 060	2 701	850	9 448	8 682
Brukt til finansiering i kapitalregnskapet	1 000	1 300	1 400	1 500	1 600
Netto avsetninger	5 060	4 001	2 250	10 948	10 282
Regnskapsmessig mer/mindreforbruk	0	0	0	0	0



Vedtatt investeringsplan i perioden 2019-2022

Barnehage	Enhet	2019	2020	2021	2022	2019-2022
Ny grovgarderobe	Tunballen barnehage	2 000 000				2 000 000
Bygningsmessige tiltak i barnehage	Birkelid barnehage	400 000				400 000
Bygningsmessige tiltak i barnehage	Eventyrheia barnehage	210 000				210 000
Bygningsmessige tiltak i barnehage	Finsland barnehage	100 000				100 000
Bygningsmessige tiltak i barnehage	Tunballen barnehage	260 000				260 000
Sum		2 970 000	-	-	-	2 970 000
Helse og omsorg	Enhet	2019	2020	2021	2022	2019-2022
Forprosjekt - Oppgradering av Langtidsavdeling	Institusjon	500 000	6 000 000	4 000 000		10 500 000
Hjelpemidler/velferdsteknologi - ytterligere anskaffelse	Hjemmetjenester	300 000				300 000
Forprosjekt - Etablering av dagsenter for hjemmeboende demente	Hjemmetjenester	500 000	10 000 000			10 500 000
Opparbeide uteområde på Midtheilia	Livsmestring	500 000				500 000
Forprosjekt - Oppgradering av omsorgsboliger i Songdalsvegen 56	Hjemmetjenester			500 000	6 000 000	6 500 000
Uteområdet, bod og garasje - bofelleskap Gamle Kirkeveg	Habilitering	100 000				100 000
Sum		1 900 000	16 000 000	4 500 000	6 000 000	28 400 000
Skole	Enhet	2019	2020	2021	2022	2019-2022
Akustikkutbedring i klasserom	Tunballen skole	160 000	160 000	160 000		480 000
Digitalisering skole	Flere skoler	400 000	400 000	400 000	400 000	1 600 000
Oppgradering av kunstgressbane - Tunballen skole	Flere skoler		1 350 000			1 350 000
Ny skole - Vollan	Vollan skole	30 000 000		8 000 000	170 000 000	208 000 000
Rosseland skole - opprustning	Rosseland skole	4 000 000				4 000 000
Solcellepanel - prøveordning SUS	Songdalen ungdomsskole	100 000				100 000
Sum		34 660 000	1 910 000	8 560 000	170 400 000	215 530 000
Rådmannens stab		2019	2020	2021	2022	2019-2022
Fortau fra Fv. 303 - Svarttjønnheia					8 500 000	8 500 000
Tursti Svarttjønnheia - Gratjønn						-
Investeringsmidler IKT - fellessystemer - digitalisering		5 000 000	1 200 000	1 200 000	1 200 000	8 600 000
Kommunal egenandel bredbåndsutbygging Finsland		500 000				500 000
Sum		5 500 000	1 200 000	1 200 000	9 700 000	17 600 000



Fortsettelse fra forrige side:

Teknisk		2019	2020	2021	2022	2019-2022
Arbeidsmaskiner, gressklippere		420 000	630 000	630 000		1 680 000
Asfaltering		1 625 000	1 625 000	1 625 000	1 625 000	6 500 000
Avfallshåndtering - Birkelid		840 000				840 000
Avfallshåndtering - Songdalstunet		1 000 000				1 000 000
Birkelid - Bro		6 000 000				6 000 000
Rehabilitering av fasader og tak - Songdalsvegen 63A			950 000			950 000
Oppgradering av kontorer til hjemmetjenesten		250 000				250 000
Forbedre inneklima på Noden for øvrig (ventilasjon)		250 000				250 000
Sikre og fornye betongfasade (baldakin) på Noden		400 000				400 000
Finslandshallen - Utbedring ventilasjon		1 600 000				1 600 000
Heradshuset Brandsvoll– skifte yttertak over forsamlingslokale		500 000				500 000
Anskaffelse av maskin for ugressfjerning langs vei		250 000				250 000
Klimaendringer - Plan og tiltak for håndtering av overvann		1 050 000	2 100 000	2 100 000		5 250 000
Kolekniben, Utbedring veg		2 585 000				2 585 000
Oppdatert reguleringsplan for Volleberg I og II			513 000			513 000
Oppgradering av eksisterende kunstgressbaner - tiltak mot granulatflukt				1 350 000		1 350 000
Bygningsmessige tiltak i barnehage			610 000			610 000
Kulturell møteplass Nodeland sentrum		5 000 000	25 000 000			30 000 000
Utskifting av belegg på kommunale formålsbygg		650 000				650 000
Utskifting av biler på vedlikeholdsavd.		400 000	400 000	400 000		1 200 000
Utskifting av kvikksølpører/innføring av LED armatur		1 000 000	1 000 000			2 000 000
Anskaffelse av kameraovervåkning skoler		250 000				250 000
Utomhusplan Birkelid		5 100 000				5 100 000
Kaldthall - Hortemo - forprosjekt og bygging		5 000 000	15 000 000			20 000 000
Sum		34 170 000	47 828 000	6 105 000	1 625 000	89 728 000
Teknisk - VAR	VAR	2019	2020	2021	2022	2019-2022
Hovedplan avløp - nye prosjekter i 2020			1 025 000			1 025 000
Hovedplan vann - nye prosjekter i 2020			1 230 000			1 230 000
HPA 12 Rehabilitering av Lysgård PSP		2 050 000				2 050 000
HPV 08-09-10 Lekkasjesøk og utbedring		461 000				461 000
HPV 10 Punktrepasjon ved lekkasjesøk		308 000				308 000
HPV 12 Generell rehabilitering - Vannledninger og kummer		769 000				769 000
Sum (eks mva)		3 588 000	2 255 000	-	-	5 843 000
Teknisk - VAR/HRA*	HRA	2019	2020	2021	2022	2019-2022
RA Forprosjekt sekundærenssekravet				200 000		200 000
Renseanlegg HØLLEN					30 000 000	30 000 000
Div. mindre rehabilitering/påkostning Høllen renseanlegg		200 000				200 000
Storeneset Rehab. Vannmålerkum						
Sum (eks mva)		200 000	-	200 000	30 000 000	30 400 000



Finansiering av prosjektene:

		2019	2020	2021	2022	2019-2022
Samlede investeringskostnader		82 988 000	69 193 000	20 565 000	217 725 000	390 471 000
Finansiering						
Lån til investeringer		68 240 000	44 305 400	16 492 000	173 180 000	302 217 400
Momskompensasjon		13 968 000	10 387 600	4 073 000	37 545 000	65 973 600
Tilskudd		780 000	14 500 000	0	7 000 000	22 280 000
Sum ekstern finansiering		14 748 000	24 887 600	4 073 000	44 545 000	88 253 600
Herav VAR-investeringer		3 788 000	2 255 000	200 000	30 000 000	36 243 000
*VAR prosjektene belastes selvkostområdet og vises med nettosummer						



DEL II

Overordnede målsettinger

for

Songdalen kommune



Kommunen som samfunnsutvikler

I kommunens rolle som samfunnsutvikler er det to dokumenter som i særlig grad er retningsgivende; kommuneplanens samfunnsdel og samarbeidsavtalen mellom Songdalen kommune og Vest-Agder fylkeskommune.

Kommuneplanens handlingsdel

Samfunnsdelen ble vedtatt av kommunestyret i 2012. Handlingsprogrammet er kommuneplanens handlingsdel hvor kommuneplanens overordnede målsettinger og satsingsområder blir nærmere konkretisert.

Når målene følges av kulepunkter, beskrives indikatorer på at målet er nådd. Enkelte mål er så konkrete at det ikke er nødvendig med indikatorer som hjelp til å vurdere måloppnåelse. Tiltak for å nå målene føres opp under hvert område.

Kommunens visjon:

Songdalen for livskvalitet

– et mål om trygghet og trivsel for alle

- Songdalen skal være en attraktiv kommune å bo i.
- Songdalen skal være en god kommune å vokse opp i, leve og bli eldre i.
- Innbyggerne skal oppleve trygghet for nødvendige tjenester.
- Tjenestetilbudet skal være av god kvalitet.

Samfunnsdelen beskriver tre hovedsatsingsområder for årene framover:

- Utvikling
- Levekår
- Kultur

Til hvert av disse satsingsområdene er det definert hovedmålsettinger:

- Bolig, nærings- og sentrumsområder i Songdalen er kjent for sine positive kvaliteter.
- Levekårsutviklingen er positiv. Utdanningsnivået stiger og likestillingen øker.
- Kulturelle utviklingstiltak gir Songdalen en tydelig identitet.

Planstrategi 2015-2019 er vedtatt av kommunestyret i sak 68/16 og 8/17. Vedtaket innebærer en moderat revisjon av gjeldende samfunnsdel og arealdel. Visjon, hovedmål og hovedsatsinger i samfunnsdelen foreslås videreført. Det legges ikke opp til omfattende endringer i gjeldende arealbruk. Songdalen har bestemt å avvente revisjon av kommuneplanen til det skal lages felles kommuneplan for nye Kristiansand. Arbeidet med felles planstrategi for nye Kristiansand pågår nå med mål om politisk behandling.



Samarbeidsavtale med Vest-Agder fylkeskommune

Kommunestyret og fylkestinget vedtok i juni 2016 gjeldende samarbeids- og utviklingsavtale.

Avtalen omfatter flere samarbeidsområder som igjen er forankret i den regionale planen Agder 2020 og i samfunnsdelen av kommuneplanen. De viktigste samarbeidsområdene er:

- klima (høye mål og lave utslipp)
- det gode livet (Agder for alle)
- utdanning (verdiskapning bygd på kunnskap)
- kommunikasjon (de viktigste vegvalgene)
- kultur (opplevelser for livet)

Innenfor hvert av samarbeidsområdene er det beskrevet konkrete samarbeidsarenaer. Disse omtales i avsnittene nedenfor der det er relevant.

Evaluering og oppfølging av samarbeidsavtalen er tema i årlige møter mellom ledelsen i kommunen og fylkeskommunen. Prosjekt som er nedfelt i avtalen blir prioritert av begge partene. Gjeldende avtale blir den siste i sin nåværende form. Fra 1.1.2020 blir Songdalen en del av Kristiansand kommune og fra samme dato slås Agderfylkene sammen. Hvordan samarbeids- og utviklingsavtale blir handtert i ny kommune, må en komme tilbake til.

Kommuneplanlegging

MÅL

1. Alle ansatte i hele kommuneorganisasjonen skal ha et bevisst forhold til kommunens visjon, kommuneplanens hovedmålsettinger og satsingsområder

- Økonomiplanens handlingsprogram gjenspeiler kommuneplanens delmål og satsingsområder.

TILTAK

- Ny planstrategi for valgperioden ble vedtatt av kommunestyret høsten 2016.
- Det er henvisninger til kommuneplanen i handlingsprogrammet til alle enhetene og rådmannens stab.
- Det er satt i gang arbeid med kommunal planstrategi for nye Kristiansand kommune. Forslag til planstrategi legges ut på offentlig ettersyn ved årsskiftet 2018-2019 og fremmes for kommunestyret i første møte i 2019.



Befolkningsutvikling

MÅL

1. Kommuneplanen legger til grunn en årlig vekst i innbyggertall på 1,5-2,0 %.
2. Andel under 18 år øker med 2 % i perioden.

Tiltakene for å oppnå målene om befolkningsvekst framkommer under sentrums- og næringsutvikling, boligbygging samt skolene og barnehagene.

Det er avgjørende for inntektsutviklingen og dermed tjenestenivået, at kommunen oppnår en positiv befolkningsutvikling hvor rekrutteringen skjer fra alle samfunnslag. Befolkningsprognosene vist tidligere gjenspeiler en vekst på 1,5-2,0 % årlig. Faktisk befolkningsvekst har stort sett vært lavere enn dette, jfr. tabeller og informasjon i del I.

Kommunens viktigste strategi for å motvirke denne trenden vil være å legge til rette for å ta imot flere barnefamilier ved å ha tilgang på boligtomter som oppleves attraktive, gode barnehager og skoler med fokus på godt innhold og tilstrekkelig kapasitet til enhver tid.

Sentrums- og næringsutvikling

MÅL

1. **Prioritere utviklingen av Nodeland sentrum, Brennåsen – og Rosselandsområdet samt Mjåvann II og III med vekt på at områdene skal kjennetegnes av positive kvaliteter**
 - Positiv omtale av de nevnte områdene.
 - Prioritere planarbeid som bidrar til utvikling av de nevnte områdene.
2. **Styrke Nodeland og Brennåsen som kollektivknutepunkt. Særlig fokus på stasjonsområdet**
 - Opprettholde og videreutvikle det allerede godt etablerte samarbeidet mellom BaneNOR, Vest Agder fylkeskommune, Agder kollektivtrafikk og Vegvesenet.
3. **Opprettholde et godt samarbeid med Næringsforeningen for Kristiansandsregionen**
 - Jevn og god kontakt med Næringsforeningen om næringsrelaterte saker.



TILTAK

- Arealplan for Nodeland sentrum legges ut til offentlig ettersyn vinteren 2019.
- Videreføre drift og vedlikehold av nye Haugenparken i samarbeid med Haugenparkens venner og bidra til videreutvikling av parken.
- Følge opp tiltak i Lokal handlingsplan for næring basert på strategisk næringsplan for Kristiansandsregionen (vedtatt våren 2015).
- Kommunen arbeider aktivt for å realisere atkomst fra framtidig Breimyrkryss til Mjåvann. Arealplan for atkomsten ble utført samtidig som detaljplan for E39 ble utarbeidet. Atkomsten må finansieres gjennom et spleiselag av kommuner, fylkeskommune og, ikke minst, næringslivet.
- Songdalen kommune påvirker aktivt for å få etablert overgang ved jernbanestasjonen, trafiksikker kryssing av Fv. 461 ved Brennåsen senter samt flomsikker kryssing på E39 v/Rosseland.

Kommunens satsing på næringsutvikling skjer først og fremst ved å tilrettelegge for næringsarealer og god infrastruktur, og ved å sørge for effektiv kommunal saksbehandling.

I vedtatt og pågående reguleringsprosesser på Nodeland, stilles det krav om en viss andel næringsarealer. Dette følges opp i ny sentrumsplan for Nodeland. Mange av de tiltakene som kan skape mer liv og aktivitet i sentrum, er også knyttet til møteplasser som ikke vil være av kommersiell karakter.

Boligbygging

MÅL

1. Et allsidig tilbud av tomter og boliger i hele kommunen som oppleves som attraktive for alle deler av befolkningen, både nye- og etablerte innbyggere

- Antall boliger som omsettes i kommunen er over snittet for Kristiansandsregionen sett i forhold til folketallet.
- Det omsettes boliger av forskjellig type og form; både rimelige og dyrere, eneboliger og leiligheter, rekkehus og boliger som passer for unge i etableringsfasen.

TILTAK

- Positive bokvaliteter vektlegges i reguleringsarbeidet (tomtestørrelse, nærhet til natur, attraktive uteområder, estetikk og funksjonalitet).

Kommuneplanen åpner opp for et betydelig antall nye boenheter både fordelt internt i kommunen og fordelt på boligtype. Det arbeides aktivt med å utvikle flere av de nye områdene. Det er nødvendig at boligbyggingen skjer i et tempo som kommunen klarer å håndtere. Utbyggingsprogrammet i kommuneplanen gir føringer for profilen på ønsket boligbygging i kommunen. Ved utbygginger i Nodeland sentrum vektlegges høy grad av utnytting for å imøtekomme målsettingene om samordnet arealbruk og transport.



Samferdsel

MÅL

1. **Arbeide for at ny firefelts E39 bygges så raskt som råd og gjennomføres i henhold til vedtatt arealplan**
2. **Arbeide for at flere ansatte i bedriftene på Mjåvann industriområde benytter kollektivtransport til og fra jobb**
3. **Økt antall togreisende fra/til Nodeland stasjon**
 - Passasjertallet er økende.
4. **Målene i trafikk sikkerhetsplanen (vedtatt 2018) legges til grunn for prioriteringer av tiltak i kommunen**
 - De høyest prioriterte tiltakene realiseres.
 - Antall drepte og alvorlig skadde i Songdalen er synkende og helst lik null.

TILTAK

- Arbeidet med ny E39 vil starte høsten 2018. Kommunen vil være opptatt av at de negative konsekvensene av vegbyggingen blir minst mulig.
- Arbeide for etablering av kollektivtransport inn og ut av Mjåvann industriområde på morgenen og ettermiddagen. Av særlig betydning er realisering av lokal atkomst fra framtidig Breimyrkryss. Kommuneledelsen vil ha stort fokus på dette.
- Bidra til markedsføring av togforbindelsen Nodeland – Kristiansand overfor innbyggerne.
- Nært samarbeid med BaneNOR og fylkeskommunen for å få etablert overgang mellom Park & Ride ved Nodeland stasjon og selve stasjonen. Det videreføres en tett dialog mellom partene og vil bidra til at prosessen oppleves som god.
- Kommunen prioriterer høyt å følge opp alle tiltak vedr. Songdalen som foreslås i Bymiljøavtalens handlingsdel.
- Arbeid med å utbedre Kuliabakken pågår høsten 2018 og Songdalen kommune har opphevet selvpålagt rekkefølgekrav ift. utbygging på Nodelandsheia øst.
- Arbeid med gang- og sykkelveger fra Vatneli til Kilen ble satt i gang høsten 2018.
- Opparbeiding av turveg langs Fv. 303 fra avkjørsel mot Svarttjønnheia til Gratjønn vil settes i gang i 2019 iht. vedtatt arealplan.
- Følge opp målsettinger og tiltak i trafikk sikkerhetsplanen som ble vedtatt høsten 2018.
- Søke å innarbeide i økonomiplanen tiltak i trafikk sikkerhetsplanen som ikke lar seg realisere innenfor vedtatte budsjetter og drive aktiv påvirkning overfor eksterne når disse har ansvar for trafikk sikkerhetstiltak.

For områdene boligpolitikk, sentrumsutvikling, næringsutvikling, samferdsel og miljø- og bærekraftig utvikling vises det også til handlingsprogrammet for teknisk enhet.



Samfunnssikkerhet og beredskap

MÅL

1. Songdalen kommune har god beredskap mot alle aktuelle kriser og uønskede hendelser

- Uønskede hendelser blir håndtert på en måte som viser at kommuneorganisasjonen har god beredskap.

TILTAK

- Pågående arbeid med overordnet ROS-analyse i samarbeid med Kristiansand og Søgne (Nye Kristiansand) ferdigstilles og vedtas av kommunestyret i 2019.
- Følge opp prioritert tiltaksliste i vedtatt ROS-analyse.
- Løpende oppdatering av beredskapsplanene, dog minimum 2 ganger pr. år.
- Årlig møte i det kommunale beredskapsrådet.
- Beredskapsøvelse for kriseledelsen i nye Kristiansand høsten 2019.
- Årlig kursing/øving for brukere i krisestøtteverktøy DSB-CIM.
- Utarbeide ny felles beredskapsplan/tiltakskort for nye Kristiansand.

Kommunen har et omfattende ansvar for å være forberedt og trent på å takle kriser og uønskede hendelser. Utover å være kjent med og bevisst på ansvars- og rollefordelingen i forhold til andre etater og instanser, må kommunens ledere være godt trente i å takle media på en god og krsedependende måte hvis en krise inntreffer.

Regionutvikling og interkommunalt samarbeid

Etablering av Nye Kristiansand

Stortinget vedtok 8. juni å slå sammen kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand til en ny kommune fra 1. januar 2020. Kommunestyret i Songdalen har tatt Stortingets vedtak til etterretning. Kommunestyret i den nye kommunen skal ha 71 medlemmer og kommunen skal være organisert etter formannskapsmodellen. Det er nedsatt ei fellesnemnd med eget mandat for etableringen av den nye kommunen. Mandatet er godkjent av kommunestyret.

Fellesnemnda har bestemt at den nye kommunen skal hete Kristiansand og det er vedtatt sentrale [prinsipper og føringer for sammenslåingsprosessen](#). Fellesnemndas arbeid inkluderer å forberede en økonomiplan, arealplanleggingen og budsjettet for det første driftsåret etter kommunesammenslåingen. Fellesnemndas funksjonsperiode går ut når nytt bystyre for den nye kommunen er konstituert i oktober 2019. Nemndas medlemmer og varamedlemmer består av de folkevalgte i by- og kommunestyrene, i tråd med [inndelingslova](#). Nemnda møtes en gang i måneden og har 31 medlemmer fordelt på syv fra Songdalen, ni fra Søgne og 15 fra Kristiansand.

Fellesnemnda har vedtatt at sammenslåingsprosessen skal organiseres som et program med flere administrative og politiske prosjekter. Programleder, som blir rådmann i den nye kommunen, og rådmennene i de tre kommunene, utgjør en administrativ samarbeidsgruppe med hovedfokus på å sikre at sammenslåingsprosessen har nødvendige ressurser, personell og økonomi, for å kunne gjennomføre prosesser på en forsvarlig måte. Prosjektene er inndelt i tre hovedkategorier – politiske, administrative og politisk-administrative samarbeidsprosjekter. Prosjektene får hvert sitt mandat, og hvert prosjekt ledes av en prosjekteier som har et prosjektråd og en prosjektleder. Prosjekteierne er fremtidige direktører i Nye Kristiansand og utgjør sammen med programleder/fremtidig rådmann programledelsen for Nye Kristiansand.



Region Kristiansand

Region Kristiansand er en videreføring av Knutepunkt Sørlandet samarbeidet med betydelig økt fokus på politisk samarbeid om saker av betydning for regionen og landsdelen og løfte disse inn mot nasjonale myndigheter.

Daglig leder har i dialog med styret og basert på besøksrunde i kommunene utarbeidet en handlingsplan.

Handlingsplanen fokuserer primært på saker hvor helst alle kommunene har interesser utfra et felles bo og arbeidsmarked.

Handlingsplanen omfatter pr. tid fokus på følgende hovedsaker:

- Kjevik, herunder ny vei og fortsatt lokalisering av skolesenter
- Byvekstavgift
- Statlige arbeidsplasser
- Levekårsprogram
- Datasentre/Fiber
- UIA
- Universitetssykehus.
- Bredbånd/Beredskap.
- Fokus på saker av felles interesse for å løfte inn mot statsbudsjett prosess.

Kommunene Lindesnes, Mandal og Marnardal har pr. 01.10.2018 sluttet seg til Region Kristiansand samarbeidet. Nye Lindesnes blir medlem av Region Kristiansand fra 01.01.2020 og er fra 01.10.2018 gitt observatørstatus i samarbeidet.

MÅL

- 1. Bidra til å slå sammen kommunene Søgne, Songdalen og Kristiansand til en ny kommune fra 1. januar 2020.**
- 2. Delta sammen med kommunene Søgne, Kristiansand, Vennesla, Iveland, Birkenes, Lillesand, Lindesnes, Mandal og Marnardal i utviklingen Region Kristiansand.**

TILTAK

- Delta politisk og administrativt i prosjekt Nye Kristiansand.
- Delta i prioriterte møter i Region Kristiansand.



Kommunen som tjenesteleverandør

Folkehelsearbeid

Folkehelsearbeidet har fått økt fokus i alle tjenester fra 1.1 2012 i tråd med Folkehelselov og forskrift om oversikt over folkehelsen.

MÅL:

1. **Bidra til en lokal samfunnsutvikling som fremmer helsen i hele befolkningen og forebygger sykdom, skade eller lidelse, herunder utjevne sosiale helseforskjeller**
2. **Identifisere og styrke de faktorer som fremmer trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold. Identifisere og forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, med særlig fokus på bakenforliggende årsaker**

TILTAK:

- Være en pådriver slik at folkehelsen fremmes i alle kommunens enheter, herunder ved lokal utvikling og planlegging, forvaltning og tjenesteyting.
- Holde løpende oversikt over befolkningens helse og påvirkningsfaktorer.
- Utvikle og igangsette folkehelse tiltak rettet mot utfordringsområder som pekes på i oversiktsarbeidet.
- Videreføre samarbeidet med Vest-Agder fylkeskommune i forbindelse med tiltaksutvikling og kompetansehevende tiltak.
- Jevnlige møter i tverrsektorielt kommunalt folkehelseforum.
- Utvikle og etablere helsefremmende tiltak som for eksempel turstier.
- Delta i delprosjekter i Nye Kristiansand for å ivareta Songdalens interesser innen folkehelse, idrett og friluftsliv.

Samarbeid om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT – koordinator)

MÅL

1. **Barn og unge i Songdalen er i liten grad utøvere av, eller utsatt for, kriminell aktivitet**
2. **Alle innbyggere mellom 0-25 år føler tilhørighet og mestring i Songdalen. Forebyggende team jobber systematisk for å fremme deltagelse, likestilling og tilhørighet**

SLT samarbeider med de øvrige tjenestene i kommunen, frivillige og politiet om lokale kriminalitetsforebyggende tiltak i aldersgruppen 0-25 år. Arbeidet sørger for samordnet innsats mot felles mål. Vårt fremste verktøy i forebygging av alle former for kriminalitet er å jobbe for inkludering, likestilling, tilhørighet, deltagelse og mestring. Innsatsen motvirker marginalisering og bidrar til utjevning av levekårsforskjeller blant barn og unge ved å tilrettelegge for inkludering og tilhørighet. Arbeidet er rettet mot enkeltindivider, grupper og mot samfunnet som helhet. Forebyggende team barn og unge jobber bevisst på tre nivåer for å bidra til at politikk og system er så praksisnært og effektivt som mulig: Styringsnivå – koordineringsnivå – utførernivå.



TILTAK

- Monitorering og iverksettelse av nødvendige tiltak for kriminalitetsforebygging gjennom tett, systematisk og sterkt forankret samarbeid med nærpolti, regionalt politi, nærliggende kommuner og andre organisasjoner og instanser jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 33, 34, 40, 11, 16 og 19. (Konkrete tiltak er blant annet deltakelse på politiråd, torsdagsmøter, TFT, Kjernegruppemøter, KOG, FAU, Plattform og andre samarbeidsarenaer, hasjavvenning og annen målrettet innsats).
- Drift av ulike forebyggende inkluderings- og fritidstiltak jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 31, 14, 15 (Konkrete tiltak er drift av ungdomsklubb, grupper, integreringstiltak og samarbeid med det øvrige fritidstilbudet i kommunen).
- Arbeid for ung medvirkning og demokratiutvikling jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 12, 13 (Konkrete tiltak er drift av barne- og ungdomsråd, demokratisk strukturering av ungdomstilbudene og arrangørfabrikken).
- Implementering av forpliktende politiske dokumenter:
 - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner.
 - Veileder for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme.
- Følge opp områder som bygger opp under overstående tiltak og målsettinger:
 - Strategier for seksuell helse barn og unge
 - LOS-koordinator
 - Kompetanse- og kvalitetshevingssprosjekt mot vold i nære relasjoner.



Kommunen som organisasjon og arbeidsgiverrollen

Organisasjonsutvikling

MÅL

1. **En kostnadseffektiv organisasjonsstruktur som evner å yte de tjenester som er vedtatt av sentrale og lokale myndigheter**
 - KOSTRA, brukerundersøkelser og/eller andre relevante sammenligninger viser at kommunen drives kostnadseffektivt og gir gode tjenester.
2. **En politisk organisasjonsstruktur som gir gode og effektive arenaer for demokratiske beslutninger og gode arbeidsforhold for kommunes folkevalgte**
 - Songdalen skårer over landsgjennomsnittet i undersøkelser som måler lokaldemokratiet.

TILTAK

1. Jevnlige bruker- og innbyggerundersøkelser.
2. Gjennomføre kompetansebygging knyttet til endringer.

Arbeidsgiverfunksjonen

Vi ønsker ledere som skaper handlingsrom for sine medarbeidere og sørger for at de opplever seg som myndiggjorte, kompetente og motiverte. Dette er avgjørende for at kommunen skal lykkes i rollene som tjenesteleverandør, forvaltningsmyndighet, demokratiarena og i samfunnsutviklerrollen. Det innebærer sterkt fokus og satsing på kommunens største ressurs: De ansatte.

Songdalen kommune har vedtatt følgende leder-verdier:

Ledere i Songdalen

- Har fokus på VERDIBASERT LEDELSE: respekt, kvalitet, frihet, ansvar og omsorg.
- Er SAMSPILLSORIENTERTE: jobber godt i team/lagspillere, deler med hverandre og løfter sammen.
- Er MESTRINGSORIENTERTE: gir nyttige råd og støtte til å forbedre arbeidsprestasjoner, gir utfordringer som utvikler og gjør medarbeiderne mer kompetente.
- Jobber kontinuerlig med FORBEDRING OG UTVIKLING: har fokus på godt utført arbeid og søker kunnskap om hva som kjennetegner dem som lykkes. Verdsetter initiativ og nytenkning og gir medarbeiderne kreativt spillerom. Skaper mening og horisont i arbeidet, og jobber kontinuerlig for å utvikle best mulig praksis.



MÅL

- 1. Songdalen kommune er en attraktiv arbeidsplass som gir ansatte muligheter til faglig vekst og utvikling**
 - Godt omdømme, god arbeidsgiverpolitikk, lav turnover og høy avgangsalder.
- 2. Kommunen har til enhver tid riktig kompetanse for å møte faglige krav og utviklingsbehov**
 - God tilgang på kvalifiserte søkere til ledige stillinger.
 - Alle ansettelser er kvalitetssikret i forhold til prioriterte kompetansebehov.
 - Kommunens overordnede kompetansestrategi sikrer et kontinuerlig fokus på kompetanseutvikling.
- 3. Kommunen har ledere som gir tillit og handlingsrom**
 - Kommunen kjennetegnes av mestringsorientert og relasjonsbasert ledelse.
- 4. Kommunen skal til enhver tid ha minimum 15 lærekontrakter**
 - Et høyt antall lærlinger sikrer rekruttering av arbeidskraft.
 - Kommunen tar samfunnsansvar og bidrar til at unge voksne kan få utdanning og gode muligheter for jobb.

TILTAK

- Jevnlig oppfølging og kompetansebygging av enhetslederne og linjeledere med personalansvar.
- Løpende kompetanseutviklingsprogrammer for ledere med vekt på mestringsorientert ledelse og utviklings- og endringskompetanse.
- Fokus på god oppfølging av lærlinger og deres veiledere.

Likestilling og likebehandling

Lov om likestilling og forbud mot diskriminering trådte i kraft 1. januar 2018. Den slår fast at det ikke på noen samfunnsområder skal forekomme diskriminering, trakassering eller seksuell trakassering på grunn av kjønn, graviditet, permisjon ved fødsel eller adopsjon, omsorgsoppgaver, etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet eller alder. I tillegg står det i arbeidsmiljøloven at det er forbudt med diskriminering på grunn av politisk syn eller medlemskap i arbeidstakerorganisasjoner.

Likebehandling og likestilling skal derfor være en naturlig del av organisasjonskulturen i Songdalen. Arbeidsgiver har plikt til å forebygge og forhindre trakassering og arbeide aktivt for å fremme likestilling og hindre diskriminering. Dette medfører også en redegjørelsesplikt.

Likestilling og likebehandling forutsetter tilgjengelighet og tilrettelegging. Gravide og arbeidstakere med funksjonsnedsettelse har rett til individuell tilrettelegging av ansettelsesprosess, arbeidsplass og arbeidsoppgaver. Kommunen skal derfor så langt det er mulig legge til rette for at de kan få eller beholde arbeid og ha tilgang til opplæring og kompetanseutvikling på lik linje med andre.



Kommunen følger opp egen handlingsplan for likestilling og Regional plan for likestilling, inkludering og mangfold på Agder (2015-2027).

MÅL

1. **Arbeidsgiverpolitikken utvikles på områdene rekruttering og likestilling slik at kommunen sikrer seg rett kompetanse og utvikler seg som en likestilt organisasjon**
 - Kommunens ansatte avspeiler befolkningssammensetningen.
2. **Songdalen kommune gir ansatte like rettigheter og muligheter uavhengig av forhold nevnt ovenfor. Lønn og arbeidsvilkår for kvinner skal ha et særlig fokus**
 - Andelen mannlige ansatte i kommunale barnehager er minst 15 %.
 - Lokal lønnspolitikk med fokus på likelønn.
 - Livsfasepolitikk som bidrar til utvikling av ansatte gjennom alle faser i arbeidslivet.
 - Gravide og arbeidstakere med funksjonsnedsettelse får nødvendig tilrettelegging.
3. **Songdalen kommune har en heltidskultur i alle sektorer**
 - Det er utviklet en heltidskultur i alle sektorer i kommunen og gjennomsnittlig stillingsstørrelse er 90 %. Jevnlig kartlegging og fokus på gode tiltak for å redusere antall deltidsstillinger i kommunen.

TILTAK

- Bevilgede midler fordeles på en 30% stilling og tiltak på systemnivå som bestemmes i overordnet heltidsgruppe. Dette bidrar til en god overføring fra prosjekt til drift.
- Alle som ufrivillig jobber mellom 90 og 100 prosent får tilbud om å øke til 100 prosent.
- Det jobbes aktivt med gode rekrutteringstiltak som sikrer at vi får flere menn inn i barnehagene.
- Ved ansettelser skal det etterstrebes kjønnsbalanse så langt som mulig, både innenfor de ulike enhetene og på ledernivå.
- Kriteriet likelønn vurderes kontinuerlig i forbindelse med lokale lønnsforhandlinger.
- Det skal utvikles tiltak for å tydeliggjøre hva det innebærer at trakassering og seksuell trakassering ikke skal finne sted på arbeidsplassen.



Helse, Miljø og Sikkerhet

Kommunens overordnede HMS-system er nettbasert og tilgjengelig i Kvalitetssystem – Compilo.

HMS er et lederansvar. Songdalen kommune er en arbeidsplass preget av omtanke for medarbeiderne, hvor alle føler delaktighet og ansvar for å utvikle et godt arbeidsmiljø, og hvor sikkerhet for liv og helse ivaretas på en god måte.

Nøkkeltall for fravær

År	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fravær i %	7,2	7,0	6,4	5,8	7,3	7,2	Pr 30.8 6,8

MÅL

- Songdalen kommune er en helsefremmende arbeidsplass, med motiverte og myndig-gjorte medarbeidere**
 - Ledere har kompetanse i HMS arbeid og involverer verneombud og tillitsvalgte.
 - Ansatte blir hørt og sett.
- Nærværet er stabilt høyt og ansatte gir uttrykk for trivsel og arbeidsglede. Nærværsmål 2019: 93,5 %**
 - Godt arbeidsmiljø og høyt nærvær (lavt fravær).
- Alle tjenester benytter avviksmodule i kvalitetssystemet som et ledd i det kontinuerlige forbedringsarbeidet**
 - Forsvarlig og sikkert arbeidsmiljø med få skader og fraværsdager grunnet jobbrelaterte skader.
- Fortsatt bruke AMU som et viktig strategisk utvalg for å utvikle arbeidsmiljøet**
 - I forbindelse med kommunesammenslåingen blir AMU et viktig organ for å ivareta ansattes arbeidsmiljø i omstillingsprosessen.

TILTAK

- Alle enhetene gjennomfører årlig utviklingssamtaler (medarbeidersamtaler) med samtlige ansatte.
- Gjennomfører årlige gruppesamtaler knyttet til psykososialt arbeidsmiljø på den enkelte enhet og følge opp handlingsplan knyttet til dette på den enkelte arbeidsplass.
- Risiko vurdere arbeidsmiljøet på den enkelte arbeidsplass blant annet i forbindelse med kommunesammenslåing.
- Sikre oppfølging av AMU rutiner gjennom årshjul for AMU.
- Bruke lokale HMS grupper for å sikre kontinuerlig fokus på HMS på den enkelte arbeidsplass.



Økonomisk styring og kontroll

Det er økt fokus på måloppnåelse og internkontroll i alle norske kommuner. Mål skal nås innenfor de rammer som er gitt, og økonomiske midler skal forvaltes på en måte som er til beste for fellesskapet. Det betinger at ledere og andre ansatte er lojale, har en høy kompetanse og opptrer slik det kan forventes av personer som er gitt tillit i organisasjonen.

Betrodde medarbeidere må gjøres kjent med hva som forventes av dem samtidig som avvik ute i organisasjonen rapporteres til administrativ og politisk ledelse når dette er naturlig.

Det er politisk vedtatt nye etiske regler for ansatte og folkevalgte. Disse er gjort kjent for alle enhetsledere, og er tilgjengelig for alle ansatte gjennom kvalitetssystemet Compilo.

MÅL

1. **Enhetene skal oppnå de mål og gjennomføre de tiltakene som er beskrevet i handlingsprogrammet, virksomhetsplaner og innenfor tildelte økonomiske rammer**
2. **Det skal ikke forekomme misligheter eller underslag i noen deler av organisasjonen**
3. **Forvalte kommunens aktiva og gjeld på en måte som er til beste for kommunens innbyggere**
4. **At alle anskaffelser som krever det skjer innenfor Lov om offentlige anskaffelser**
5. **Kommunen er kommet langt i å kartlegge risiko og sårbarhetsområder innenfor økonomiområdet**
6. **Definere og gjennomføre kontrollaktiviteter**
7. **Styrke det økonomiske kontroll- og veiledningsarbeidet i kommunen.**
8. **Utvikle et naturlig samspill mellom fag/tjenester og økonomi**
9. **Utvikle en større grad av politisk forankring på nivå for tjenester versus økonomiske rammer**
10. **Styrke intern kontrolltenkningen og innkjøpstenkningen i virksomhetsledelsen**

TILTAK

- Alle enheter rapporterer økonomisk status til økonomisjefen månedlig, og med utvidet rapportering hver tertial.
- Rådmannen og kommunalsjefer har jevnlig oppfølgingsmøter med alle enheter.
- Økonomiområdet er fast punkt på enhetsledermøter, med oppdatering og påminnelser om ulike tema som mva-koder, reiseregning, refusjon utlegg m.v.
- Jevnlige oppdateringer og på enhetsledermøter/andre arenaer med fokus på behovet for en god internkontroll.
- Utvikle innkjøpsstrategier sammen med Innkjøpstjenesten i Kristiansand, herunder K3-prosessen:
 - Klargjøre innkjøpsfullmaktene i organisasjonen.
 - Forbedre kontrollaktivitetene knyttet til bestilling, varemottak og utbetaling.
 - Holde de innkjøpsansvarlige ute i enhetene godt orientert om innkjøpsregelverket, herunder bidra til gjennomføring av kurs i konkurransegjennomføringsverktøy (KGV).
 - Stimulere til økt bruk av e-handel i alle enheter.



DEL III

Tjenesteenhetenes

Handlingsprogram



Barnehagene

- | | |
|-------------------------|---------|
| • Tunballen barnehage | 58 barn |
| • Bjørnungen barnehage | 67 barn |
| • Eventyrheia barnehage | 97 barn |
| • Birkelid barnehage | 67 barn |
| • Finsland barnehage | 65 barn |

Telletidspunkt 1.8.2018

Visjon for barnehagene i Songdalen:

Alle barn opplever å lykkes hver dag.

Satsingsområder i kommuneplanen

- Et godt og tilpasset barnehagetilbud for alle barn.
- Sikre god tverrfaglig og tidlig hjelp til barn som har særskilte behov.
- Ledelse og utvikling av profesjonelle læringsfellesskap.

MÅL

1. **Barna trives, opplever mestring og inkludering og utvikler sosial kompetanse**
 - I brukerundersøkelsen skal gjennomsnittet de to siste årene være bedre enn landsgjennomsnittet på følgende punkter:
 - Relasjon mellom barn og voksne
 - Barnets trivsel – barn inkluderes i fellesskapet og har venner
 - Barnets utvikling – sosiale utvikling, empati, vise hensyn
 - Barnehagen tilrettelegger for god språkutvikling.
2. **Tidlig innsats og forebygging gjennom et godt tverrfaglig samarbeid**
 - Tverrfaglige observasjoner gjennomføres i alle barnehager. (Teamet består av PP-tjenesten, familiens hus, barnevern, fysioterapeut og barnehage).
 - Tverrfaglig teammøter/systemmøter gjennomføres etter behov i 2019.
 - Videreutvikle felles plattform for samarbeidet barnehage – PPT, i tråd med satsingen Inkluderende læringsmiljø.
 - Utvikle samarbeidet med Familiens hus, flyktningetjenesten, barnevern.
 - Rutinene for overgang barnehage – skole/SFO følges og evalueres.
3. **Barnehagene skal ha gode kartleggings- og kvalitetssikringssystemer for å sikre det pedagogiske arbeidet i barnehagen**
 - Alle barnehagene bruker kartleggingsskjemaet «ALLE MED» som et arbeidsverktøy.
 - Kommunale barnehager og private familiebarnehager rapporterer i web.rapport, en «årlig selvangivelse» som skal sikre at barnehagene drives i samsvar med Lov om barnehager.
 - Barnehagene bruker ulike verktøy til å vurdere og reflektere over egen praksis.
 - Barnehagene bruker kvalitetssikringssystemer, Udir. sin ståstedsanalyse og foreldreundersøkelsen.



4. **Ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og barnehagene skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse**

- Barnehagene opprettholder andelen barne- og ungdomsarbeidere på 80 %.
- I tråd med heltidskultur øker barnehagene andelen heltidsstillinger til 95% innen utgangen av 2019.
- Sykefraværet i barnehagen skal være under 8,0 %.
- Andel menn økes til 10 % innen utgangen av 2019.

TILTAK

- Alle barnehagene jobber med kompetanseheving på personalmøter, avdelingsmøter og planleggingsdager og har en plan for dette. Det tilrettelegges for videreutdanning.
Hovedfokus i 2019 er Inkluderende læringsmiljø, implementering av ny Rammeplan og språkløyper.
- Utarbeide lokale tiltak for å rekruttere og beholde barnehagelærere.
- Det jobbes systematisk med arbeidsmiljøet.

5. **Full barnehagedekning**

- Lovfestet barnehagerett oppfylles.

TILTAK

- Analyse av fremtidige behov hvert år.

Andre tiltak / kompetanseutvikling

Folkehelse

Barnehager av høy kvalitet er ifølge Folkehelseinstituttet et av de fremste folkehelse tiltak. Barnehagen skal være et sted hvor det enkelte barn blir sett og møtt og hvor vi skaper et godt fellesskap. Noe av det som har størst betydning for kvaliteten i barnehagen er god ledelse, gode relasjoner og personalets kompetanse. Barnehagene jobber systematisk med kompetanseheving på alle disse områdene.

- **Ny rammeplan** trådte i kraft i august 2017. Rammeplanen er barnehagenes viktigste pedagogiske arbeidsdokument. Det å implementere en slik plan er en krevende prosess og vil ta tid. En felles årsplan-mal er utarbeidet, det vil bidra i implementeringsprosessen. Det legges opp til at personalet må reflektere rundt teori og deres egen praksis.
- **Inkluderende læringsmiljø satsingen** omfatter barnehager, skoler og PP-tjenesten. Målet er at alle barn og unge opplever et godt og inkluderende læringsmiljø som fremmer deres trygghet, helse, trivsel og læring.

I satsingen er det lagt vekt på lederopplæring og fagdager for hele personalet. Det ble gjennomført en før- og midtveis kartlegging i alle barnehagene. Kartleggingen fikk frem personalets vurdering av barnehagen. Det arbeides systematisk med områder der personalet har skåret lavt.

En viktig kjernekomponent er relasjonsbygging. Barna skal oppleve voksne i barnehagen som bryr seg, tar deres perspektiv, som inviterer til samtale, lek og aktivitet. Satsingen inngår som en del av det ordinære utviklingsarbeidet i barnehage, og som en del av arbeidet med implementering av ny rammeplan i barnehagen. Det blir tydeligere at personalet skal forebygge og stoppe mobbing, og at fremtidens barnehager skal være inkluderende arenaer. Innsatsen rettes



mot mer systematisk arbeid med mangfold, språk og vennskap i barnehagen for å hjelpe alle barn til å delta i leken og få gode opplevelser.

- **Språkløyper.** Språkløyper gir barnehagepersonalet mer kunnskap, verktøy og trygghet i arbeidet med barnas språk. Alle barnehagene har benyttet kompetanseutviklingspakkene som presenterer ulike aktiviteter og temaer som er sentrale for språkutviklingene for barn.
Den er utviklet for at barnehagen skal drive kompetanseutvikling lokalt. 10 ulike økter gjennom ett år skal gi personalet økt kunnskap om barns språklæring.
- **Bjørningen barnehage** deltar i et prosjekt som kalles «intensiv språkstimulering av minoritetsspråklige barn». Metoden vil i sterkere grad «bygge barnas vokabular». Metoden handler om å starte tidlig og gå mer dyptgående og grunnleggende i forhold til å øke ordforrådet hos minoritetsspråklige barn.
- **Realfag i barnehagen.** Tunballen og Eventyrheia er de barnehagene som i første omgang skal delta i realfagprosjektet. Arbeidet med realfag i barnehagen tar utgangspunkt i Rammeplan for barnehagen og skal foregå på barnas premisser. I barnehagen er det først og fremst fagområdene «antall, rom og form» og «natur, miljø og teknikk», som gir rammer for barnehagens realfaglige arbeide. På sikt er målet å etablere ett nettverk for barnehagelærere og lærere på 1. trinn for å styrke sammenhengen og overgangen mellom barnehage og skole, spesielt med tanke på å bli kjent med muligheter Numicon-materiellet kan tilby for barnas læring.
- Videreføre **Mentor A** – veiledning av nye barnehagelærere.
- Arbeidsmiljøet: 10 Faktor (utviklet av KS i samarbeid med Linda Lai). Denne metodikken vil bli benyttet når det skal jobbes med arbeidsmiljøet. Barnehagene vil ta utgangspunkt i faktorene og jobbe med refleksjon i grupper.

Befolkningsutvikling for målgruppen

Førskolebarn 0-5 år				
	2019	2020	2021	2022
Sum 0-5 år	527	520	516	527

Vedtatte driftstiltak i planperioden

	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		52 579	52 579	52 579	52 579
Økt inntektsgrense, gratis kjernetid	1	34	81	81	81
Rammeøkning (bemanningsnorm og ped.tetthet)	2	3 000	3 000	3 000	3 000
Gratis kjernetid i barnehage for 2-åringer	1	63	63	63	63
Økt makspris barnehagene	1	30	30	30	30
Endring i premien KLP		1 055	3 101	2 650	2 404
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		1 531	1 531	1 531	1 531
Sum ny ramme		58 292	60 385	59 934	59 688

1. Statsbudsjettet for 2019
2. Rådmannens forslag



Skolene

- Finsland skole 1-10 med SFO 147 elever
- Rosseland skole 1-7 med SFO 128 elever
- Tunballen skole 1-7 med SFO 353 elever
- Songdalen ungdomsskole 8-10 197 elever

Telletidspunkt: 1.10.2018

VISJON: Alle elever har et trygt og godt skolemiljø og opplever å lykkes hver dag.

MÅL:

- 1. Elevene har et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trives og læring.**
 - Gjennomsnittresultatene de tre siste årene i elevundersøkelsen på indikatorene *mobbing*, *støtte fra lærerne* og *mestring*, skal være bedre enn de tre foregående årene. Resultatene vektet mot nasjonalt nivå.
 - Skolene arbeider kontinuerlig og systematisk for å fremme helse, miljø og trygghet til elevene.
 - *Plan for trygt og godt skolemiljø* er innarbeidet i skolens daglige praksis.
 - Folkehelse er integrert i alt arbeid i skolen.
- 2. Skolemiljøet er under kontinuerlig utvikling for det sosiale og faglige læringsutbytte.**
 - Gjennomsnittresultatene de tre siste årene på nasjonale prøver og grunnskolepoeng skal være bedre enn de tre foregående årene. Resultatene vektet mot nasjonalt nivå.
 - Skolene arbeider systematisk for å redusere omfanget av segregerende tiltak.
 - Minoritetsspråklige elever får særskilt språkopplæring til de har tilstrekkelige kunnskaper i norsk til å følge ordinær undervisning.
- 3. Skolene har gode kvalitetssikringssystemer**
 - Skolene bruker kvalitetssikringssystemet Moava 13.10 for å tilfredsstille kravene i opplæringsloven § 13.10.
 - Skolene bruker analyseverktøyene i Skoleporten som grunnlag for kvalitetsvurdering og utvikling.
 - Det lages en kvalitetsmelding sammen med Søgne og Kristiansand som legges frem til politisk behandling.
- 4. De ansatte har et godt arbeidsmiljø og skolene har til enhver tid nødvendig kompetanse**
 - Skolene har plan for etter- og videreutdanning av sine ansatte med basis i lokale og sentrale satsinger, og har avsatt midler til dette.
 - Alle med lederansvar deltar i kommunens program for lederutvikling.
 - Sykefraværet i skolesektoren skal være under 6,0 %.
 - Skolene bruker kommunens og skoleportens verktøy for analyse og utvikling av arbeidsmiljøet.



TILTAK

I 2019 vil samordning mot Nye Kristiansand, både administrativt og faglig, ha hovedprioritet. Skolene vil samtidig videreføre sitt utviklingsarbeid. For å synliggjøre og tydeliggjøre dette er det spisset inn mot fire fokusområder i handlingsplanen:

Satsing på realfag

- Songdalen er med i den statlige realfagsatsingen. Kommunen spisser dette inn mot matematikkfaget og overganger mellom barnehage og skole og mellom skolenes hovedtrinn. Vi har et kompetansemiljø av realfaglærere som samarbeider på tvers av skolene og klassetrinnene. Her utvikles ny og utradisjonell metodikk i undervisningen på alle nivåer.
- Songdalen ungdomsskole er pilotskole for utvikling av valgfaget Programmering.

Særskilt språkopplæring

- En stor andel av skolens totale ressurser prioriteres til særskilt språkopplæring for at elever som trenger det skal få nødvendig undervisning i tråd med lovkravet. Songdalen kommune er blant de kommuner i Norge som har høyest andel minoritetsspråklige elever. På Tunballen skole og Songdalen ungdomsskole er andelen minoritetsspråklige elever over 20 %. I denne elevgruppen er det mange som har særlige utfordringer.

Elevenes skolemiljø

- Kommunen har laget en egen plan for et trygt og godt skolemiljø. Det er også laget en foreldreveiledning og en elevveiledning til planen. Skolene supplerer planen med egne tiltak. Planen tas aktivt i bruk, både forebyggende og i arbeidet med konkrete saker som omhandler elevenes opplevelse av sitt læringsmiljø.
- Kommunen har nulltoleranse mot alle former for krenking, mobbing, vold, diskriminering og trakassering.
- Gjennom satsingen «Inkluderende læringsmiljø» fokuserer vi spesielt på kompetanseutvikling med lærende nettverk om skolemiljø. Dette er en felles satsing med barnehagene og med flere nabokommuner.
- Rosseland skole og Tunballen skole deltar i det statlige Læringsmiljøprosjektet.
- Folkehelse i bred og smal forstand preger skolenes innsats i det tverrfaglige arbeidet i kommunen. God folkehelse er god vaksine mot mobbing og mistriksel.

Arbeidsmiljø og kompetanse til ansatte

- Stortinget har vedtatt minimumskrav til formell utdanning for å undervise i de fleste fag i grunnskolen. Det betyr at mange lærere må ta videreutdanning. Innen 2025 må dette være på plass. Kommunestyret har vedtatt en plan for videreutdanning, og flere lærere er ferdige eller i gang med videreutdanning. Våren 2018 ble det laget en detaljert oversikt over alle behov. Oversikten danner grunnlaget for individuelle planer i årene som kommer.
- Skolene samarbeider med kommunens personalkontor om etter- og videreutdanning av øvrige ansatte.
- Skolene deltar sammen med personalkontoret og andre enheter i kommunen i arbeidet med et godt og inkluderende arbeidsmiljø.



Elevtall 6-15 år ved skolestart

Elevtallsutvikling	2018	2019	2020
Antall elever i kommunale skoler i og utenfor Songdalen	833	820	820
Elever i friskoler	98	98	102

Framskrivningen av elevtallene tar utgangspunkt i dagens elevtall og like mange begynner i 1. klasse de neste to årene. Elevtallene fra høsten 2020 må sees i sammenheng med kommunesammenslåingen.

Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange elever som vil gå på friskoler i årene fremover. Det legges til grunn at det begynner 10 elever i 1. klasse hvert år.

En forholdsmessig stor andel av elevtallsveksten de siste årene har kommet som følge av bosetting av flykninger. Hvordan det vil slå ut i årene fremover er usikkert.

Fosterhjemsplasserte elever i andre kommuner antas å holde seg stabilt. For disse elevene må en påregne store kostnader til skolegangen.

Sammenlikning med Søgne, Kristiansand og kostragruppe 10

Tabellen viser sentrale nøkkeltall for skolesektoren. Oppsummert kan en si at Songdalen har en kostbar skolestruktur med store utgifter til skoleskyss. Vi har også store utgifter til spesialundervisning og undervisning av minoritetsspråklige elever. Likevel har kommunen lavere netto driftsutgifter per elev enn i kostragruppe 10.

Nøkkeltall per juni 2018	Songdalen	Søgne	Kr.sand	K.gr. 10
Netto driftsutgifter til grunnskole per innbygger 6-15 år	110 245	105 627	98 912	114 957
Gruppestørrelse (elever per klasse)	14,9	18,5	18,7	15,2
Andel elever som får særskilt norskopplæring	8,0	2,1	7,3	5,5
Andel elever som får spesialundervisning	13,5	8,2	6,9	8,5
Gjennomsnittlig grunnskolepoeng	41,3	40,2	41,8	40,9

Andelen elever som får særskilt språkopplæring er høyt. Det skyldes at det bor svært mange minoritetsspråklige elever i kommunen. Kostnadene med denne undervisningen dekkes i all hovedsak innenfor skolenes generelle ramme.

Antall elever som får spesialundervisning og ressurser til dette, har tatt seg opp det siste året. Det skyldes i hovedsak økningen i spesialundervisning for elever som begynner i 1. klasse. Det er en sammenheng mellom spesialundervisning og andelen minoritetsspråklige elever.



Vedtatte driftstiltak i planperioden

	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		91 828	91 828	91 828	91 828
Lærerløftet, planlagt kompetanseøkning	2	150	150	150	150
Styrking av skoleramma	2	2 000	2 000	2 000	2 000
Tidlig innsats i skolen	1	306	306	306	306
Økt elevtall statlige/private skoler	1	-158	-158	-158	-158
Endring i premien KLP		532	1 564	1 336	1 212
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		2 230	2 230	2 230	2 230
Sum ny ramme		96 888	97 920	97 692	97 568

1. Statsbudsjettet for 2019
2. Rådmannens forslag



Kultur og inkludering

- Birkelid læringssenter og spesialundervisning
- Flyktningetjenesten
- Kulturskolen
- Kulturkonsulent
- Forebyggende team barn og unge
- Tiltakskonsulent

Satsingsområder i kommuneplanen

Kultur:

- Kulturelle utviklingstiltak gir Songdalen en tydelig identitet.

Inkludering:

- Folkehelsearbeid handler om å skape gode oppvekstvilkår for barn og unge ved å forebygge sykdom og skader. Det legges vekt på å utvikle et samfunn som legger til rette for sunne levevaner, beskytter mot helsetrusler og som fremmer fellesskap, trygghet, inkludering og deltakelse.

Enhetens tverrfaglige overordnede mål

1. Vi jobber med gode holdninger for å se hverandre i Songdalen kommune. Vi vil fremme involvering og inkludering, motvirke utenforskap, marginalisering og stigmatisering, og bruke vårt arbeid til å være gode eksempler.
2. Vi etablerer møteplasser, inne og ute, som skal bidra til større samhold og identitet blant befolkningen.
3. Folkehelseperspektivet er tydelig til stede i alle plan- og utviklingsprosesser hos oss.
4. Kulturfeltet er integrert i plan- og utviklingsprosesser for å sikre kultur- og inkluderingsperspektivet i plan.
5. Tverrfaglig samarbeid i vår enhet er etablert for alt arbeid rettet mot barn og unge med fokus på forebygging og tidlig intervensjon.
6. Vi utvikler tiltak som fremmer aktivitet og god helse blant alle innbyggere, med hovedfokus på barn og unge, flyktninger og innvandrere.
7. Vi hører på brukerne, gjennomfører jevnlig brukerundersøkelser og oppfordrer til brukermedvirkning i våre tjenester.



Enhetens kompetanse

MÅL

1. **Vi fokuserer på god kvalitetssikring av tjenestene**
 - Avvik ved eventuelle tilsyn fra Fylkesmannen lukkes innen tre uker.
 - Tema tjenesteutvikling på ukentlige fagmøter i tjenestene resulterer i konkrete tiltak som reflekteres og måles i enhetens virksomhetsplan.
2. **Vi fokuserer på at de ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og nødvendig kompetanse**
 - Vi har gode resultater fra jevnlig undersøkelse knyttet til arbeidsmiljø.
 - Sykefraværet skal ved utgangen av 2019 være under 3,5 %.
 - Alle ansatte i faste stillinger har nødvendig oppdatering av kunnskap/videre- og/eller etterutdanning i.h.t enhetens kompetanseplan.
 - Alle ansatte har tilbud om veiledning i gruppe og/eller individuelt etter behov.
 - Fadderordning for nyutdannede/nyansatte er aktiv.

Tjenestenes delmål og tiltak

Birkelid læringssenter og spesialundervisning

DELMÅL

1. **Elevene fra Søgne og Songdalen er forberedt for familieliv, arbeidsliv, utdanning og fritid i samfunnet**
 - Alle når målet i sin individuelle plan og bli bevisst sin måte å lære på.

TILTAK

- Videreføre pågående prosjekt i samarbeid med biblioteket i forhold til rekruttering av samtalepartnere for elever i voksenopplæringen, for ytterligere språkstyrking og integrering.
- Videreutvikle praksisplass-system via ulike verktøy og pedagogoppfølging i praksis.
- Utviklingsteam har ukentlige møter for evaluering og videreutvikling av skolens virksomhet.
- Spesialundervisningen utføres i.h.t vedtak og der det er hensiktsmessig på elevenes hjemmearena.

Flyktningetjenesten

DELMÅL

1. **Bosette antallet flyktninger vedtatt av kommunestyret**
2. **70 % av deltakerne i introduksjonsordningen er i arbeid eller utdanning etter endt program**
3. **Flyktningene opplever å være inkluderte og aktive bidragsyttere i lokalsamfunnet**
 - Alle barn og unge deltar i fritidsaktiviteter.
 - Alle bosatte flyktninger får obligatorisk informasjon og oppfølging med mål om deltakelse.



TILTAK

- Vi arbeider organisert og målrettet i samarbeid med voksenopplæring, Nav og andre relevante aktører med utgangspunkt i Lov om introduksjonsordning.
- Vi jobber aktivt og tverrfaglig for å søke å integrere flyktninger og innvandrere i frivillig arbeid og samfunnsengasjement.
- Vi samarbeider med Plattform, politiet, SLT-koordinator og Birkelid læringssenter for å motvirke radikalisering.

Kulturskolen

- Antall elever i kulturskolen øker.
- Kulturskolen er aktiv og synlig i lokalsamfunnet.

TILTAK

- Være aktive samarbeidspartnere for enheten i tilrettelegging for grupper som har behov for tjenester.
- Gjennomføre deltakelse i aktiviteter og konserter i lokalmiljøet.
- Knytte tettere kontakter med skoler og frivillige for å inkludere flere i kunst- og kulturundervisningen.

Kulturkonsulent

- Antall barn og unge som deltar i fritidsaktiviteter øker.
- Antall kulturarrangementer øker.

TILTAK

- Involvering i planarbeid for å fremme lek, samvær, møteplasser, aktivitet og kulturarenaer.
- Bistå frivillige organisasjoner i å drive aktivitet og inkluderingsarbeid i kommunen.
- Være en motor i utviklingen av gode møteplasser og arrangementer for innbyggerne.
- Opprettholde og videreutvikle samarbeid med skole og andre relevante aktører for å utvikle kulturfeltet for ungdom, spesifikt med tanke på involvering i bl.a. UKM, Arrangørfabrikken og kursrekke med fokus «Skape-skrive-dele» sammen med biblioteket.

Forebyggende team barn og unge

MÅL

1. **Resultatet fra Ungdataundersøkelsen forbedres på variabler som omhandler ensomhet og utenforskap**
2. **Antallet Drop-out fra videregående skole reduseres.**
3. **Barn og unge i Songdalen er i liten grad utøvere av, eller utsatt for, kriminell aktivitet**
4. **Alle innbyggere mellom 0-25 år føler tilhørighet og mestring i Songdalen. Forebyggende team jobber systematisk for å fremme deltakelse, likestilling og tilhørighet**



Forebyggende team barn og unge består av SLT-koordinator, ungdomsleder og inkluderingskoordinator og rådgiver LOS og seksuell helse. Teamet samarbeider med de øvrige tjenestene i kommunen, frivillige og politiet om lokale kriminalitetsforebyggings- og inkluderings tiltak i aldersgruppen 0-25 år. Arbeidet sørger for samordnet innsats mot felles mål. Vårt fremste verktøy i forebygging av alle former for kriminalitet og utenforskap er å jobbe for inkludering, likestilling, tilhørighet, deltakelse og mestring. Innsatsen motvirker marginalisering og bidrar til utjevning av levekårsforskjeller blant barn og unge ved å tilrettelegge for inkludering og tilhørighet. Arbeidet er rettet mot enkeltindivider, grupper og mot samfunnet som helhet. Forebyggende team jobber bevisst på tre nivåer for å bidra til at politikk og system er så praksisnært og effektivt som mulig: Styringsnivå – koordineringsnivå – utførernivå.

TILTAK

- Monitorering og iverksettelse av nødvendige tiltak for kriminalitetsforebygging gjennom tett, systematisk og sterkt forankret samarbeid med nærpolti, regionalt politi, nærliggende kommuner og andre organisasjoner og instanser jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 33, 34, 40, 11, 16 og 19. (Konkrete tiltak er blant annet deltakelse på politiråd, torsdagsmøter, TFT, Kjernegruppemøter, KOG, FAU, Plattform og andre samarbeidsarenaer, hasjavvenning og annen målrettet innsats).
- Drift av ulike forebyggende inkluderings- og fritidstiltak jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 31, 14, 15 (Konkrete tiltak er drift av ungdomsklubb, grupper, integreringstiltak og samarbeid med det øvrige fritidstilbudet i kommunen).
- Arbeid for ung medvirkning og demokratiutvikling jfr. Barnekonvensjonens paragrafer § 12, 13 (Konkrete tiltak er drift av barne- og ungdomsråd, demokratisk strukturering av ungdomstilbudene og arrangørfabrikken).
- Implementering av forpliktende politiske dokumenter:
 - Handlingsplan mot vold i nære relasjoner.
 - Veileder for å forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme.
- Følge opp tiltak og tjenester som bygger opp under overstående tiltak og målsettinger:
 - Arbeid for seksuell helse.
 - Arbeid Los-koordinator.
 - Kompetanse- og kvalitetshevingprosjekt mot vold i nære relasjoner.

Tiltakskonsulent

MÅL

1. Motvirke utenforskap i arbeidsmarkedet

- Sysselsettingen i kommunen øker. Sosialhjelpsutbetalingene reduseres.

TILTAK

- Individuell kartlegging og tilrettelegging for at personer kan gjenoppta deltakelse i arbeid og utdanning gjennom samarbeid med offentlige og private arbeidsgivere.
- Ha hovedansvar for systematisering av kommunens praksisplasser iht. tverrfaglig praksisplass-rapport.



Vedtatte driftstiltak i planperioden

Kultur og inkludering	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		20 722	20 222	19 222	19 222
Redusert antall bosetninger av flyktninger	2	-1 500	-2 000	-2 500	-2 500
Økt bemanning Noden Junior- og ungdomsklubb	2	412	412	412	412
Økte stillingsressurser kulturskolen	2	212	212	212	212
Reduserte ledelseskostnader	2	-400	-400	-400	-400
Tilskuddsordning lag/foreninger "alle med"		100			
17. mai-feiring (25 i G/ 15 i F)		40	40	40	40
Ungdomsarbeidet, med fokus på Finsland		100	100	100	100
Endring i premien KLP		198	583	498	452
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		421	421	421	421
Sum ny ramme		20 305	19 590	18 005	17 959

2. Rådmannens forslag



Nav

NAV kontoret tilbyr veiledningstjenester til et stort mangfold av arbeidssøkere. Flere av våre tjenester er nå digitaliserte og det vil si at vi har bedre tid til personlige møter for arbeidssøkere som trenger det mest. Våre prioriterte målgrupper er ungdom under 30 år og introdeltakere som ikke er kommet ut i skole eller jobb, etter endt introprogram.

Det skal være kvalitet i alle våre brukermøter både i forhold arbeidssøkere, arbeidsgivere og andre relevante samarbeidspartnere.

Nav kontoret har høyt fokus på kommunens visjon «Songdalen for livskvalitet» og Nav sin visjon «Vi gir mennesker muligheter». Vi arbeider hver dag for at flest mulig av våre arbeidssøkere skal kunne være økonomisk selvhjulpne og beholde eller komme ut i ordinært arbeid.

2019 blir siste året som vi har Nav kontoret i den formen vi har i dag. I nye Kristiansand skal det kun være et Nav kontor. Delprosjekt Nav blir startet opp høsten 2018. Det er for tidlig å si om hvordan dette påvirker Nav Songdalen i 2019. Vi er likevel sikre på at vi skal levere gode tjenester også i 2019.

MÅL

1. **Nav sine arbeidssøkere skal bli møtt med kunnskap og respekt og tilbys tjenester basert på en faglig vurdering**
 - Minst 85 % av brukere som henvender seg på telefon til Nav skal kontaktes innen 48 timer dersom veileder ikke kan nås umiddelbart.

TILTAK

- Lokale brukerundersøkelse "ris og ros" gjennomføres kontinuerlig og tjenesten evalueres på bakgrunn av tilbakemeldingene.
 - Det gjennomføres nasjonal brukerundersøkelse hvert år. Målkravet er snittscore på nivå på landsbasis og i vår region.
2. **Nav sine arbeidssøkere skal få god og relevant veiledning i forhold til arbeid og aktivitet**
 - Andel arbeidssøkere/ brukere med nedsatt arbeidsevne under 30 år med oppfølging siste 3 mnd. skal være 85 %.
 - Det skal gjennomføres dialogmøte 2 for minst 80 % av sykemeldte med arbeidsforhold.
 - Andel arbeidssøkere med overgang til arbeid skal være 65 %.
 - Andel arbeidssøkere med nedsatt arbeidsevne med overgang til arbeid skal være 45 %.
 - Andel arbeidssøkere med arbeidssøkervarighet over seks måneder som har fått oppfølging siste 3 måneder skal være 80 %.
 - Andel arbeidssøkere med spesielt tilpasset innsats 20 – 29 år med godkjent aktivitetsplan skal være 85 %.
 - Andel virksomheter som har fått arbeidsmarkedsbistand fra Nav skal være 20 %.
 - Antall mottakere av økonomisk sosialhjelp pr. mnd. skal ikke overstige 30 personer.



- For alle friske unge arbeidssøkere under 30 år som søker økonomisk sosialhjelp, skal det være et vilkår for utbetaling, at de møter i relevant aktivitet.
- Andel personer med mindre enn 26 uker av dagpengeperioden, som får utvidet oppfølging skal være 85 %.

3. Det skal være god kvalitetssikring av tjenesten

- Minst 90 % av søknader om økonomisk sosialhjelp skal behandles innen 21 dager.

TILTAK

- Parallelt med behandlingen av alle søknader om økonomisk sosialhjelp, skal vi gi veiledning i forhold til arbeid, aktivitet og målsetting knyttet til økonomisk selvhjelpenhet for arbeidssøker/bruker.

4. De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse

- Sykefravær kommunalt ansatte på under 4,2 %.
- Enheten har oppdatert kompetanseplan og avsatt midler til å dekke kompetansehevingstiltak.

TILTAK

- Medarbeiderundersøkelse (HKI) gjennomføres hver høst. Vi har som mål å score på minst 24 av 30 mulige energiscore. Jo nærmere kontoret scoret opp mot 30 på ulike energiindikatorer, jo større engasjement og motivasjon vil vi kunne finne igjen i Nav kontoret.
- Vi skal også ha oppfølging av 10 faktorundersøkelsen hvert år.
- Vi skal legge til grunn resultatene fra begge undersøkelsene, når vi vurderer tiltak i forhold til arbeidsmiljøet.

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Nav	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		8 277	8 277	8 277	8 277
Generell rammeøkning	2	1 500	1 500	1 500	1 500
Endring i premien KLP		55	162	139	126
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		77	77	77	77
Sum ny ramme		9 909	10 016	9 993	9 980

2. Rådmannens forslag



Enhet for utvikling og forvaltning

- FoU – Fag, forskning og utvikling
- Forvaltning
- Legetjenester
- Ergo- og fysioterapitjenester
- Frisklivsentral
- Kreftkoordinator
- Aktivitetstilbud/dagsenter

Enhet for Utvikling og forvaltning er en ny enhet som ble etablert 1/3 – 2017. Enheten består av de tjenester som er listet opp ovenfor. Dette er tjenester som i stor grad ivaretar behov på tvers av alle enheter i kommunen.

Kommuneplanens prognoser mot 2030 viser en vekst i andelen eldre og de eldste innbyggerne i kommunen. Det vil medføre en kraftig økning av personer med demenssykdom, samtidig som prognoser viser en sterk økning i livsstilsrelaterte sykdommer.

For Utvikling og forvaltning(U&F) innebærer det et fortsatt systematisk arbeid med folkehelseperspektivet og satsing på forebygging. Aktiviteter som ivaretar dette er balansegrupper, forebyggende hjembesøk, hverdagsrehabilitering, lærings- og mestringstilbud, frisklivstiltak, samarbeid med frivillige, møteplasser mellom generasjoner og dagaktivitetstilbud. Velferdsteknologi har et særlig fokus fremover da Songdalen er en del av en felles innkjøpsordning på Agder.

Kompetanse og tjenesteutvikling er særlig viktig for å kunne møte morgendagens krav. Enhet for utvikling og forvaltning med Fou (Fag, forskning og utvikling) i spissen er en pådriver ifht. kompetansehevende tiltak, samt forskning, utvikling og innovasjonsarbeid innen helse, omsorg og NAV. FoU-arbeidet preges i stor grad av samarbeid med ulike nasjonale og internasjonale aktører men også brukere og pårørende. Songdalen kommune er også samarbeidende kommune til Utviklingssenter i Vest-Agder, med vertskommune Kristiansand.

Forvaltning ivaretar nå all saksbehandling innenfor helse- og omsorgstjenester og nye rutiner/prosedyrer er etablert. Koordinerende enhet og systemkoordinator individuell plan inngår i forvaltning. Rutiner for melding/oppfølging av komplekse saker og prosedyrer knyttet til Individuell plan og koordinator følges opp. I prosessen med etablering av «Nye Kristiansand» har tjenesten allerede etablert kontakt med Søgne og Kristiansand.

Legetjenesten ivaretar sine primæroppgaver og har tett samarbeid med hele kommunen. Felles legevakt på dag/kveld med Søgne og Kristiansand på natt fortsetter inntil videre som før.

Fysioterapi Nodeland ivaretar klinisk oppfølging av innbyggere i Songdalen og samarbeider tett med kommunale fysioterapeuter og andre samarbeidspartner i kommunen.

Utvikling og forvaltning deltar med flere personer i de arbeidsgrupper som er relevant for enheten knyttet til arbeidet med Nye Kristiansand.



Enheten ønsker å forbindes med:

«Menneskelig nærhet og faglig styrke»

Sentrale føringer med betydning i 2019:

- Leve hele livet, Meld.St. 15, en kvalitetsreform for eldre
- Primærhelsemelding, St. meld. 26 – Sterke føringer ifht «brukers helsetjeneste» med involvering i endring og utvikling. Melding presiserer brukers behov for koordinerte og helhetlige pasientforløp, mer forebygging og tidlig innsats og flere tjenester nær der bruker bor.
- Opptrappingsplan habilitering/rehabilitering: Ansvar for rehabilitering av alle brukergrupper blir i større grad overført til kommunen. Oppgaver er krevende og komplekse og medfører behov for spesiell kompetanse.
- Aktuelle veiledere og rundskriv.

MÅL

1. **Den enkelte bruker skal oppleve at det finnes forebyggende tjenester og at det gis helse- og omsorgstjenester i tråd med lovens krav. Ut ifra gode faglige vurderinger gis det tjenester til rett tid, i form av rett tiltak og på riktig nivå**

TILTAK

- Fortsatt satsing på forebyggende tjenester og tidlig intervensjon rettet mot innbyggere.
- Velferdsteknologi har et videre fokus fremover med implementering av nytt utstyr i 2018.
- Tjenesteutvikling for å sikre en kontinuerlig tilpassing av tjenester tilpasset innbygges behov.
- Tydelig og faglig forsvarlig saksbehandling.
- Nødvendig helsehjelp skal ivaretas i tråd med gjeldende lover og forskrifter.

2. **Utvikling og forvaltning skal følge opp sentrale føringer og bistå andre enheter innen helse og omsorgstjenester der hvor dette er hensiktsmessig**

TILTAK

- Sikre at komplekse saker blir plassert i riktig enhet og at egnet koordinator blir utpekt.
- Delta på felles samarbeidsarenaer i kommunen.
- Pårørendeprosjekt for å jobbe målrettet med hvordan ivareta nye lovkrav om oppfølging og veiledning til pårørende med store omsorgsoppgaver.

3. **Utvikling og forvaltning skal ha god kvalitetssikring av tjenester og sikre at ansatte til enhver tid har nødvendig kompetanse**

TILTAK

- Kompetansekartlegging, kompetanseplan og kontinuerlig fagutvikling på aktuelle områder gjennom utdanning, etterutdanning, kurs og veiledning.
- Legge til rette for deltakelse/ledelse av prosjektarbeid.
- FoU fungerer som koordinerende instans og pådriver for fagutvikling.
- Deltakelse i SAFE-LEAD, som innebærer en guide for ledere for å jobbe systematisk med kvalitet og sikkerhet i egen organisasjon.



4. De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og fokus på nærværarbeid

TILTAK

- Årlige medarbeidersamtale og følge opp 10-faktor med medarbeiderundersøkelser.
- Utarbeide årshjul med faglige og sosiale arenaer.
- Jevnlige møter i HMS-gruppe med VO og TV som er etablert.
- Fokus på nærvær.
- Sykefraværet skal være under 8 %.

Befolkningsutvikling for aldersgruppen 67+

2018	2019	2020	2021	2022
835	870	897	905	918

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Utvikling og forvaltning	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		18 342	18 342	18 342	18 342
Miljøretta helsevern, flyttes fra staben		383	383	383	383
Takstoppgjør allmennleger	1	131	131	131	131
Endring i premien KLP		276	852	721	657
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		681	681	681	681
Sum ny ramme		19 813	20 389	20 258	20 194

1. Statsbudsjettet for 2019



Habilitering

- Bolig Kirkeveien 14
- Bolig Svarttjønnheia 2
- Bolig Rosselandveien 47
- Aktivitetssenter
- Avlastning/støttekontakt tjenester
- Koordinatoroppdrag
- Andre oppfølgingstjenester

Enhet for habilitering skal gi brukere som bor i bofellesskapene et godt tilbud, tilpasset den enkeltes evner og muligheter. Egenmestring står sentralt, med en erkjennelse av at det styrker selvbildet og gir bedre livskvalitet.

I 2019 er målsettingen å styrke oppfølgingen av barn og unge. Habiliteringsenheten skal være en del av kommunens samlede tiltakskjede rettet mot disse. Enheten har særskilt fokus på barn og unge med varierende grad av funksjonshemming og spesielt fokus på autismespekteret.

Velferdsteknologi er et satsingsområde som er viktig framover. Vi ønsker økt satsing på velferdsteknologi i samarbeid med andre for å finne gode løsninger for våre brukere.

Morgendagens krav tilsier økt satsing på kompetanse. Vi er del av flere utviklingsprosjekter i samarbeid med bl.a. Utviklingssenteret.

Sentrale føringer med betydning for 2019.

- Primærhelsemeldingen
- Opptrappingsplan for habilitering/rehabilitering.
- Veileder til forskrift om ledelse og kvalitetsforbedring i helse- og omsorgstjenesten.

MÅL

1. **Den enkelte bruker skal oppleve at det finnes forbyggende tjenester og at det gis helse og omsorgstjenester i tråd med lovens krav. Dette i form av riktige tiltak, på riktig nivå og til rett tid ut fra en faglig vurdering**

TILTAK

- Helsehjelp skal ivaretas i tråd med gjeldene lover og forskrifter.
- Det skal sikres at den ansatte besitter riktig kompetanse for å kunne ivareta brukeren av tjenesten på en god måte.
- Alle brukere skal ha en primærkontakt eller koordinator som er kjent for bruker og samarbeidspartnere.
- Brukermedvirkning skal ivaretas. Det er bruker som eier sin sak og skal være den sentrale. Bruker skal møtes med respekt.
- Fokus på pårørendearbeid.



2. Kompetansebygging

TILTAK

- Fagutvikling på definerte områder skal gjennomføres ved kurs, veiledning, videreutdanning o.l.
- Rekrutteringsarbeid skal gjenspeile behovet for riktig kompetanse.
- Delta i faglige fora med andre kommuner.
- Videreføre faglig forum for miljøterapeuter i egen enhet, herunder koordinatorgruppe.

3. Arbeidsmiljø og nærværsarbeid

TILTAK

- Årlige medarbeidersamtaler etter mal fra 10- faktor systemet som gjelder i kommunen.
- Fokus på HMS arbeid. Lokal HMS gruppe i habilitering er etablert og skal brukes aktivt.
- HMS avvik rapporteres i systemet Compilo.
- Arbeidsmiljø og nærværsarbeid skal ha fokus i personalmøter på avdelingene.
- Sammenkomster av faglig og sosial karakter for alle ansatte.
- Personalleder må prioritere tid for å møte de ansatte.
- Sykefraværet skal være under 8 %.

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Habilitering	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		20 407	20 457	20 457	20 457
Endring i premien KLP		387	1 148	979	890
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		404	404	404	404
Sum ny ramme		21 198	22 009	21 840	21 751



Hjemmetjenesten

Hjemmetjenesten har ansvaret for at brukere i hele kommunen, med behov for sykepleie og/eller praktisk bistand i eget hjem, til enhver tid får gode og forsvarlige tjenester.

Enheten har sin hovedbase på Noden, og en mindre base i Kilen.

Tjenestene kan deles i følgende hovedområder:

- Hjemmesykepleie
- Praktisk bistand
- BPA, Brukerstyrt personlig assistent
- PA, Personlig assistent
- Omsorgsbolig med heldøgns omsorg og pleie

Det blir flere eldre, noe som utfordrer hjemmetjenesten i årene fremover. Tjenesten, kommunen og private må alle utvikle nye løsninger for fortsatt å kunne gi gode og forsvarlige tjenester.

Befolkningsutvikling for aldersgruppen 67+

2017	2018	2019	2020	2021	...	2030
800	822	847	872	905	...	1 158

Befolkningsutvikling for aldersgruppen 80 +

2017	2018	2019	2020	2021	...	2030
199	212	220	240	244	...	403

Viktige endringer er bygging av tilrettelagte boliger i sentrale leilighetskompleks. Både på Nodeland og i Kilen er dette endret betydelig de siste 10 årene. Ved at den enkelte flytter ivaretar de selv muligheten til å klare seg lengre og bedre i eget liv før det blir behov for kommunale tjenester. Det fremstår som sentrale signaler fra dagens nye pensjonister. Hva som kan gjøres for at de skal kunne klare seg selv! Bygging av leiligheter, trygge veger og gangfelt, offentlig transport, sosial deltakelse og tilbud i nabolaget. De er også åpne for digitale løsninger og bruk av sosiale medier.

Sentrale satsinger i 2018 og videre i 2019:

- Oppkopling mot felles responscenter høsten 2018
- Etablert nye systemer for gode pasientforløp både internt og til/fra sykehuset.
- Tilsluttet oss til prosjekt om intravenøs hjemmebehandling for beboere i kommunen.
- Jobbet med fire ulike prosjekter for ivaretagelse av hjemmeboende demente. Både de med nye diagnoser, de som nærmer seg innflying til ett høyere omsorgsnivå, etablering av dagsenter og smertekartlegging av demente.
- Beredskapsutfordringer i forhold til ekstremvær har kommet nærmere, ikke minst i Finsland. Tilpasning av rutiner, utstyr og praksis.
- Intern samhandling. Alltid fokus på de beste løsningene for den enkelte bruker uavhengig av hvem som «bør/har tid».
- Av mer praktiske satsinger kan nevnes fokus på ernæring, opplæring i bruk av personløftere og deltakelse i etablering av simulerings senter.



Det må påpekes at de fleste av våre satsinger er sammen med Enhet for utvikling og Forvaltning.

Nye Kristiansand tar mye tid men det er viktig at det sentrale for de aller fleste i hjemmetjenesten er at vi skal gi de gode tjenestene til hver enkelt bruker hver eneste dag.

Vi har en tjeneste vi kan være stolt av men det bli endringer og tilpasninger i ny kommune. Vi må ha mål om å ta med oss mye av det beste og være innstilt på å lære å utvikle oss sammen i en ny kommune. Det vil prege 2019.

Hjemmetjenesten har gjennom flere år jobbet med å fokusere forståelsen vår med utgangspunkt i brukerne, pasienter og pårørende. Det er dem vi skal ha bygge valg rundt. Forhold rundt ansatte skal vurderes opp mot om det er bra for brukerne. Erfaringene er at tilnærmingen faktisk gir bedre og mer interessante arbeidsdager for våre medarbeidere.

Våre hovedmål:

MÅL

1. **Brukere og pårørende opplever at det gis gode hjemmetjeneste med fokus på brukermedvirkning og respekt. Tjenestene gis i tråd med lovens krav**

TILTAK

- Alle brukere skal ha primærkontakten som sin hoved pleier.
- Turnus og arbeidslister skal bygges slik at brukerne forholder seg til færrest mulig ansatte.
- Fokus på fordeling av oppgaver og ansvar.

2. **Hjemmetjenesten skal ha god kvalitetssikring av tjenestene**

TILTAK

- Politisk vedtatt tjenestekriterier og standard på hjemmetjenester følges opp.
- Deltakelse i prosjekter og innarbeidelse løsninger for å gi bedre tilbud til demente brukere.
- Deltar i kvalitetssikringsprosjekt ledet av universitetet i Stavanger.

3. **De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og vi skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse**

TILTAK

- Jevnlige samarbeidsmøter med tillitsvalgte og verneombud.
- Tilbud om årlige utviklingssamtaler med alle ansatte.
- Sosiale arrangementer minst to ganger årlig.
- Fokus på lavt sykefravær som rapporteres i hver tertialrapport og skal ikke overskride 7,5 %.



Vedtatte driftstiltak i planperioden

Hjemmetjenesten	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		28 551	28 551	28 551	28 551
Endrede demografikostnader	2	300	300	300	300
Heltidsprosjektet	2	100	100	100	100
Generell styrking	2	1 000	1 000	1 000	1 000
Endring i premien KLP		537	1 708	1 438	1 315
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		569	569	569	569
Sum ny ramme		31 057	32 228	31 958	31 835

2. Rådmannens forslag



Institusjon

- Langtidsavdeling (skjermet enhet)
- «Lof tet» omsorgsboliger
- Korttids/rehabiliterings avdeling
- ØHD somatikk/psykiatri/rus
- Kjøkken
- Vaskeri
- Renhold

Enhet for institusjonstjenester ble etablert 1.3.2017 og ny enhetsleder ble tilsatt 1.8.2017.

Langtidsavdelingen har 15 plasser for personer med demens sykdom og disse personene har omfattende behov for pleie og hjelp til alle dagliglivets gjøremål.

Korttids/rehabiliteringsavdelingen har 10 plasser inkl. 2 ØHD plasser (Øyeblikkelig hjelp døgnopphold). Avdelingen har pasienter som er inne i tidsbegrensede perioder for rehabilitering, kartlegging av hjelpebehov, kartlegging av ernæring, kartlegging av smertebehandling, omsorg ved livets slutt, og i noen tilfeller i påvente av fast plass i institusjon.

«Lof tet» har 10 tilrettelagte omsorgsleiligheter for personer med lettere grad av demens sykdom og/eller personer med annen sykdom, behov trygghet, sykepleie og hjelp til dagliglivets gjøremål.

Enheten ønsker å forbindes med:

“Menneskelig nærhet og faglig styrke”.

Viktige lover, forskrifter og statlige styringssignaler

- Meld. St. 26 – Fremtidens primærhelsetjeneste gir sterke føringer ifht «brukers helsetjeneste» med brukers involvering i utvikling og endring. Meldingen presiserer brukers behov for koordinerte og helhetlige pasientforløp, mer forebygging og tidlig innsats og flere tjenester nær der bruker bor.
- Ansvar for rehabilitering av alle brukergrupper blir i større grad overført til kommunen og er et omfattende og krevende område.
- Opptrappingsplan for rehabilitering/habilitering.
- Aktuelle veiledere og rundskriv.



MÅL

1. **Brukere og pårørende skal oppleve at det gis helse- og omsorgstjenester i tråd med lovens krav i form av riktig tiltak, på riktig nivå til rett tid ut fra en helhetlig og faglig vurdering**

TILTAK

- Alle brukere skal ha primærkontakt som er kjent for bruker og pårørende.
- Økt prioritering av institusjonsplasser til rehabilitering, utredning og øyeblikkelig hjelp for å møte de utfordringene som Samhandlingsreformen gir.
- Dimensjonering av plasser til heldøgns omsorg tilpasses den demografiske utviklingen i kommunen.
- Det satses på velferdsteknologi som et supplement til de kommunale tjenester som et virkemiddel for helsepolitiske mål om kvalitet, effektivitet og helhetlig pasientforløp.

2. **Enhet for institusjonstjenester skal følge opp sentrale føringer**

TILTAK

- Videreutvikle bruk av elektronisk kommunikasjonen med HF (Helseforetak) og fastlegene.
- Institusjonen tar imot utskrivningsklare pasienter raskt for å unngå bøter fra 2. linjetjenesten.
- Videreføre prioritering av institusjonsplasser til rehabilitering, utredning og kommunal øyeblikkelig hjelp for å møte utfordringene som Samhandlingsreformen gir.
- ØHD-plasser for rus/psykisk helse er nå innført. De skal bygge på samme prinsipper som ble lagt vekt på ved ØHD innen somatiske lidelser.

3. **Enhet for institusjonstjenester skal ha god kvalitetssikring av tjenestene**

TILTAK

- Politisk vedtatt tjenestekriterier og standard på helse- og omsorgstjenestene følges opp.
- Digitalt kvalitetssystem videreutvikles.
- I samarbeid med alle kommunene og spesialisthelsetjenesten i Agder skal det iverksettes felles rutiner for å få til «Gode pasientforløp». «Hva er viktig for deg?».
- Der er vedtatt å opprette felles responscenter for trygghetsalarmer og annen velferdsteknologi i samarbeid med flere av kommunene på Agder.
- Det satses på bruk av ulike former for velferdsteknologi for å kunne imøtekomme utfordringen med betydelig flere personer over 80 år.



4. De ansatte skal ha et godt arbeidsmiljø og vi skal til enhver tid ha nødvendig kompetanse

TILTAK

- Kompetanseplanen legges til grunn for kompetanseutviklingen.
- Oppfølging av 10-faktor program i 2019.
- Fokus på lavt sykefravær og oppfølging av sykemeldte.
- Årlig utvikling samtale med alle fast ansatte.
- For å møte utfordringen med å rekruttere og beholde kvalifisert arbeidskraft må det arbeides videre med heltidskultur.
- Sykefraværet skal være under 8 %.

5. Institusjonsenheten og Nye Kristiansand

TILTAK

- Institusjonsenheten ser det som viktig å delta i planleggingen av nye Kristiansand. Enheten er representert i flere ulike arbeidsgrupper som er relevante for vår del av tjenesten.

Befolkningsutvikling for aldersgruppen 67+

2018	2019	2020	2021	2022
835	847	872	905	918

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Institusjon	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		29 338	29 338	29 338	29 338
Styrking budsjetrammen kjøkken	2	200	200	200	200
Heltidsprosjekt, 4 fagarbeidere opp 10 %	2	200	200	200	200
Endring i premien KLP		581	1 837	1 547	1 415
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		689	689	689	689
Sum ny ramme		31 008	32 264	31 974	31 842

2. Rådmannens forslag



Livsmestring

- Familiens hus
- Helsestasjonen
- Skolehelsetjenesten
- Svangerskapsomsorg
- Psykiatritjeneste barn og unge
- Flyktningehelseteam
- Oppfølgingsteam
- Bo-team
- Veksthuset
- Edruskapsvern og behandling

Enhet for Livsmestring er tillagt ansvar for kommunens psykisk helse og rusarbeid. Fra 2016 har enheten omorganisert tjenestene for å imøtekomme de fremtidige utfordringer på fagområdet. Etablering av et Familiens hus der fleste av de forebyggende tjenester er vesentlig del av denne endringen.

Viktige hendelser/tiltak:

- Implementering av pakkeforløp for psykisk helse og rus feltet
- Psykisk helse- og rusfeltet er fra 2017 innlemmet som del av samhandlingsreformen. Herunder tilbud om Øyeblikkelig hjelp døgnopphold. Foreløpig har ikke denne ansvars og oppgaveoverføringen medført betydelige kostnader. Dette vil imidlertid kunne endre seg og vil kunne utløse faglige så vel som økonomiske konsekvenser for enheten.
- Videreføre samarbeid med NAV Songdalen om nødboligtilbud på Midtheilia. Forvaltning og oppfølging av personer i nødboligene gjennomføres i samarbeid med NAV.
- Delta aktivt inn i arbeid med å bygge en ny kommune; Nye Kristiansand fra 2020. Enheten vil være aktiv deltager for at den nye kommune skal levere gode tjenester til innbyggerne i den nye kommunen.
- Enheten anser det som en svært viktig oppgave å opprettholde gode tjenester i Livsmestring Songdalen parallelt med at man deltar inn i arbeidet med Nye Kristiansand.
- Det skal innføres betalingsplikt for utskrivningsklare pasienter i psykisk helsevern og TSB (tverrfaglig spesialisert behandling (utskrivelse fra institusjonstjenester)) i 2019. Det ligger som forslag i statsbudsjettet at dette gjelder fra 2019. Det er også et forslag om å flytte midler fra helseforetakene over til kommunerammene. Dette kan medføre økonomiske konsekvenser for enheten.

Sentrale/endrete føringer med betydning:

- Primærhelsemeldingen Meld.St.26
 - Inkludering av psykisk helse og rusfeltet i samhandlingsreformen fra 2017. Herunder blant annet kommunal øyeblikkelig hjelp funksjon.
 - Økt kompetansekrav, blant annet psykologkompetanse.
- Regjeringen Prop.15S Opptrappingsplan for rusfeltet (2016-2020)
- Sørlandet sykehus HF: Utarbeidelse av egne samarbeids-/delavtaler på psykisk helse- og rusfeltet.
- Helse- og omsorgsdep. Rundskriv I-4/2017 Om helse- og omsorgstjenestelovgivningens anvendelse ved lavterskeltilbud – særlig om krav til dokumentasjon og diagnostisering.
- Helsedirektoratet. Nasjonal plan for implementering av pakkeforløp for psykisk helse og rus 2018-2020 IS-2734



MÅL

Enhetens målsetting ble satt ved etablering, og har vært evaluert halvårlig i samarbeid med de ansatte. Enhetens hovedmålsetting er:

«Den enkelte bruker skal gjennom en helhetlig og samhandlende oppfølging sikres støtte og hjelp til mestring, økt livskvalitet og opplevelse av verdig liv.»

Enheten ønsker å forplikte seg til å levere tjenester med fokus på **Inkludering – Integrering – Ansvar** og vil måle dette ut fra følgende mål og tiltak:

MÅL

1. Møte den enkelte med respekt

TILTAK

- Kartlegging av den enkeltes mål, funksjonsnivå, ressurser og utarbeide oppfølging- og/eller behandlingsplan med utgangspunkt i brukerens ønsker.

2. Inkluderende tjenester

TILTAK

- Videreutvikle inntaksrutiner som sikrer inkludering og samarbeid.
- Videreutvikle møteplasser tilpasset brukernes behov og ønsker.
- Tilby individuell støtte med fokus på sosial integrasjon.
- Fokus på aktivitet og sosial trening.

3. Integrert brukermedvirkning både på bruker- og systemnivå

TILTAK

- Tilbud om individuell plan og koordinatorfunksjon.
- Bruke FIT (Feedback –informerte tjenester) som et tilbakemeldingsverktøy for forbedring.
- Videreføre enhetens brukerutvalg og inkludere dette i utviklingsarbeidet.

4. Være en samarbeidende enhet

TILTAK

- Tilgjengelige tjenester og tilgjengelighet tilpasset brukernes behov.
- Videreutvikle rutiner for intern og eksternt samarbeid. Familiens hus, Oppfølgingsteam og Bo-team.
- Lav terskel for inntak og rask respons på henvendelser.
- Delta på felles samarbeidsarenaer med andre tjenester og enheter.
- Økt fokus på pårørendearbeid barn, unge og voksne.
- Videreutvikle pårørendetilbudet.
- Etablere gode samarbeidsrutiner med spesialisthelsetjenesten.
- Profilering av enheten intern og eksternt.

5. Kontinuerlig kompetansebygging

TILTAK

- Gjennomføre kompetansekartlegging og utforme kompetanseplan.
- Kontinuerlig fagutvikling på definerte områder, gjennom utdanning, etterutdanning, deltakelse på kurs og veiledning.



6. Fokus på nærværarbeid. Sykefravær skal ikke overstige 5,0 %

TILTAK

- Årlige utviklingssamtaler.
- Følge opp årshjul med sosiale og faglige arrangementer.
- Jevnlige samarbeidsmøter HMS-møter med VO og tillitsvalgte.
- Tydeliggjøre roller, ansvar og oppgavedeling.

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Livsmestring	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		19 497	19 497	19 497	19 497
Heltidsprosjektet	2	135	135	135	135
Utskrivningsklare, rus og psykisk helse	1	243	243	243	243
Helsestasjon og skolehelsetjenesten	1	19	19	19	19
Tilskudd ATROP		100			
Endring i premien KLP		460	1 478	1 241	1 137
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		646	646	646	646
Sum ny ramme		21 100	22 018	21 781	21 677

1. Statsbudsjettet for 2019
2. Rådmannens forslag



Kommunikasjon og service

- Webredaktør
- Dokumentsenter og post
- Bibliotek
- Politisk sekretariat og valg
- Skranke og sentralbord
- Boligkontor, utleie, startlån og botilskudd
- Eiendomsskatt, skjenkerett, transport/parkeringstillatelser, fakturering, innfordring, innkjøp, telefoni mm

Enheten har som mål:

- **Alle er motiverte, ansvarlige og kvalifiserte lagspillere. Dette leder til at innbyggerne og ansatte blir møtt med respekt og løsningsorientert service.**
- **Kommunen er aktiv informasjonsformidler og legger til rette for offentlig innsyn. Innbyggerne gis mulighet til økt forståelse og kompetanse og inviteres til å påvirke i et lokaldemokrati.**
- **De ansatte har et godt arbeidsmiljø og har til enhver tid nødvendig kompetanse.**
 - Sykefraværet skal være under 3 %.

Kommunikasjon og profilering

MÅL

1. www.songdalen.kommune.no er kommunens viktigste informasjons-plattform mot publikum. Facebook er en hurtig og uformell dialogarena mellom innbyggerne og kommunen
 - Innbyggerne opplever at kommunen gir tidlig, korrekt og aktuell informasjon.
2. **Ny kommunikasjonsplan definerer åpenhet, tilgjengelighet, troverdighet og medvirkning som grunnleggende verdier i god kommunikasjon**
 - Egne veiledere for klarspråk, sosiale medier og grafisk profilering er standard som blir fulgt.
 - Kvalitet i det vi sier og skriver bidrar til troverdighet og godt omdømme.
 - Media opplever at kommunen praktiserer meroffentlighet og kommunen vektlegger god samhandling.

TILTAK

- Hjemmesiden er oppdatert og aktuell.
- Nye Kristiansand-prosessen har åpen og løpende informasjon, både til innbyggerne og ansatte. Hjemmesiden har lenke til Nye Kristiansands nettside.
- Facebook vedlikeholdes daglig og nye medier/digitale verktøy vurderes løpende. Innbyggerne kan kommunisere med kommunen på en uformell arena.
- Infoteamet gis kompetanseutvikling i henhold til kompetanseplanen og innenfor vedtatte rammer.
- Rådmann, ordfører og enhetsledere tilstreber informasjonsflyt av aktuelt stoff for publisering, for eksempel saker i forkant av politisk behandling.



- Webredaktøren og infoteamet publiserer kommunens aktiviteter, nyheter og aktuelle saker.

Dokumentsenter

MÅL

1. **Sak- og arkivsystemet p360 gir god dokumentforvaltning. Arkivverdig dokumentasjon gjenfinnes her**
 - Arkivplanen er oppdatert.
 - Publikum gis innsyn uten unødige opphold, vanligvis innen et par dager.
 - Dokumentsikkerheten er i henhold til ny personvernlovgivning.
2. **Alle fagsystemer er sikkerhetsgodkjent av arkivleder**
3. **Fjernarkiv avleveres sentralarkiv i henhold til plan og lovverk**

TILTAK

- Post registres daglig i p360. Dokumenter blir kvalitetssikret ved gjennomgang av offentlig postjournal og journalføring.
- Svar UT erstatter papirutsendelser.
- Superbrukere i p360 gis opplæring og bidrar til å styrke kompetansen i enhetene.
- Råd- og veiledning til skoler og barnehager prioriteres for å klargjøre papirarkiver for overføring til bortsettingsarkivet i rådhuset.

Bibliotek

MÅL

1. **Biblioteket er et aktuelt, variert og godt tilbud til alle i kommunen og bidrar til å utjevne sosioøkonomiske forskjeller. Vi er et aktivt og utadvendt bibliotek som møter innbyggernes behov i alle faser i livet**
 - Økende bruk av biblioteket og god oppslutning om bibliotekets arrangementer.

TILTAK

- Utvikle biblioteket til møteplass og kulturarena gjennom arrangementer som språkkafeen og kurstilbud som Skrive-Skape-Dele, i samarbeid med frivillige, skole og barnehage og enhet for kultur og inkludering. Tiltakene er folkehelsearbeid ved at sosioøkonomiske forskjeller utjevnes, interesseområder utvikles og nye relasjoner etableres.
- Tilrettelegge biblioteket med møbler, belysning og PC-utstyr.
- Videreutvikle bibliotekets nettside Web Løft.
- Selvbetjeningsstasjoner i Finsland og på Nodeland.
- Kompetanseheving internt og ved deltakelse i prosjekter, nettverk og på kurs.
- Mer samarbeid med skoler og barnehager, inkludert besøk.
- Elevassistenter på biblioteket i Finsland.
- Temasortering gjør det lettere for brukerne å finne det de søker.



Politisk sekretariat, skranke og sentralbord, økonomi- og administrative oppgaver

MÅL

- 1. Den politiske saksforberedelsen skjer i rett tid og saksfremstillingen er kvalitetssikret og lett tilgjengelig på hjemmesiden og politikerportalen**
 - God tilbakemelding fra politikere og innbyggere.
 - Kommunestyremøter overføres direkte via nett TV. Opptak av møtene er tilgjengelig på kommunens hjemmeside.
- 2. Førstelinen møter alle henvendelser med respekt. Tjenesten yter topp service som bekreftes i brukerundersøkelse**
 - Fasttelefoner har en glidende overgang til mobil og Business skype. Telefonsentralen avvikles, Triosentral består.
- 3. Finansieringshjelp med startlån, tilpasningstilskudd, etableringstilskudd og bostøtte følger av Økonomi- og administrative oppgaver som er lagt til enheten utføres profesjonelt og kostnadseffektivt innenfor gjeldende frister**
 - E-handel og e-faktura benyttes der det er mulig.
- 4. Kompetansetiltak for hele enheten gjennomføres med vekt på faglig utvikling, mestringsorientering og lagspill**
 - Kompetansetiltak og utviklingssamtaler blir fulgt opp.
 - Ansatte søker kompetansebygging og er engasjerte i arbeidet med nye Kristiansand frem mot kommunesammenslåing i 2020.

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Kommunikasjon og service	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		6 232	6 232	6 232	6 232
Redusere ledelseskostnader	2	-600	-600	-600	-600
Boligsosialt tilskudd (opptrapping)	1	23	23	23	23
Innlemming boligsosiale tilskudd	1	18	18	18	18
Endring i premien KLP		98	287	245	223
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		323	323	323	323
Sum ny ramme		6 094	6 283	6 241	6 219

1. Statsbudsjettet for 2019
2. Rådmannens forslag



Teknisk

- Utvikling, drift og vedlikehold av bygg og eiendom
- Byggesak, fradeling, reguleringsplanarbeid og byggesakstilsyn
- Jordbruk, skog og viltforvaltning
- Drift og vedlikehold av vei, vann og avløp
- Drift og vedlikehold av offentlige idrettsanlegg, grøntanlegg og badeplasser
- Prosjektledelse av prosjekter på investeringsbudsjettet (ansvar 9400)
- Forurensning

Satsningsområder i kommuneplanen

- Songdalen skal være en attraktiv kommune å bo i.
- Songdalen skal være en god kommune å vokse opp i, leve i og bli eldre i.
- Innbyggerne skal oppleve trygghet for nødvendige tjenester.
- Tjenestetilbudet skal være av god kvalitet.
- Bolig-, nærings- og sentrumsområder i Songdalen er kjent for sine positive kvaliteter.

MÅL

1. Fremme folkehelse i arealplanlegging og saksbehandling

TILTAK

- Vurdere bomiljø og folkehelse i forbindelse med behandling av arealplaner.
- Involvering av kommuneplanlegger, folkehelsekoordinator mv. i planbehandlingen.
- Delta i samarbeidsforum med kommuneplanlegger, folkehelsekoordinator mv.
- Bidra til utarbeidelse av temakart til bruk for ivaretagelse av viktige samfunnshensyn (eksempelvis overordnet grøntstruktur).
- Vurdere gode forutsetninger for folkehelsearbeid i forbindelse med behandling av arealplaner.

2. Sikre beredskap og forebygge skadefølger av klimatiske og naturgitte forhold

TILTAK

- Sikre gode rutiner for at beredskap og forebyggende tiltak vurderes.
- Arbeide med å få laget kart som viser overvann og flomveier.

3. Følge opp hovedmålene i vedtatt kommuneplan

TILTAK

- Bidra til å sikre planhierarkiet i behandlingen av arealplaner.



4. Forvalte og formidle kunnskap om tekniske lover og forskrifter på en positiv og imøtekommende måte

TILTAK

- Revidere hjemmesiden til kommunen, med tanke på å bedre informasjonsnivået og forenkle kontakt mellom saksbehandler og innbygger.

5. Opprettholde god dialog mellom kommune, innbyggere og næring

TILTAK

- Være tilgjengelig for spørsmål via telefon eller ved personlig oppmøte i Rådhuset.

6. Gjennomføre saksbehandling innenfor lovbestemte frister og rett kvalitet

TILTAK

- Fokus på saksbehandling og bruk av p360. Arbeide med muligheten for å ta i bruk byggesaksmodul, med sikte på å bedre kvaliteten i digital saksbehandling. Samarbeid med Søgne og Kristiansand kommuner.

7. Ivareta og styre kommunens byggenemdsprosjekter i tråd med lover og forskrifter

TILTAK

- Videreutvikle rutiner og kvalitetssystem for prosjektgjennomføringen, med fokus på designkriterier og anskaffelsestema.

8. Sikre at investeringsprosjektene blir gjennomført på den mest økonomiske fordelaktige måten

TILTAK

- Bruke ISY-Prosjektøkonomi for å bedre rapporteringen i våre prosjekter.

9. Videreutvikle den digitale verktøykassen

TILTAK

- Legge til rette for videreutvikling/nytt FDVU (system for forvaltning, drift, vedlikehold og utvikling (Plania)) i den nye sammenslåtte kommunen. Tilrettelegging for bruk av WEB og implementering av tegninger.
- Arbeide for å integrere fagsystemer og heve kompetansen for bruk av digitale verktøy.

10. HMS arbeid og gode arbeidsrutiner skal ligge til grunn for alt arbeid som utføres i enheten

TILTAK

- Fokuserer på HMS arbeid ved gjennomgang av risikofylte arbeidssituasjoner og rutinebeskrivelser. Dette utføres ved at risiko- og sårbarhet identifiseres, implementering av nye rutinebeskrivelser.
- Gjennomføre tilsyn knyttet til elektrisitet og brann.



- Videreføre ordningen med tiltaksplasser på enheten i regi av tiltakskonsulent.
- Vi arbeider for at sykefraværet ikke skal overstige 3,5 %.

11. Arbeide med kommunereformen

TILTAK

- Økende deltakelse i ulike prosjektgrupper.
- Forberedelser til sammenslåing. Jobbing internt og avklaringer på hvilke verdier og organisering vi vil holde frem inn mot bygging av en ny kommune.

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Teknisk	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		26 566	26 566	26 566	26 566
Økt tilskudd KBR		512	512	512	512
Manglende gebyrinntekter, byggesak og plan	2	500	500	500	500
Justering husleieinntekter	2	-50	-50	-50	-50
Økt vedlikeholdskostnad kommunale veier	2	261	261	261	261
Styrking av vintervedlikehold, veier	2	300	300	300	300
Økte FDV kostnader bygg og anlegg	2	135	135	135	135
Tilskudd avkjørsel til Mjøvann Industriområde	2				6 950
Tilskudd overgang Nodeland stasjon	2		3 000		
Tilskudd lysløype v/løypeutvalget i GIL		260			
FDV kostnader kaldthall			300	300	300
Endring i premien KLP		363	1 068	912	828
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		738	738	738	738
Sum ny ramme		29 585	33 330	30 174	37 040

2. Rådmannens forslag

VAR	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		-3 502	-3 502	-3 502	-3 502
Gebyrøkning avløp kapitalkostnader		-1 109	-1 511	-3 568	-3 568
Gebyrreduksjon av vann kapitalkostnader		32	9	-54	-54
Feiing, reduserte kostnader		-28	-28	-28	-28
Endring i premien KLP		105	309	264	240
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		253	253	253	253
Sum ny ramme		-4 249	-4 470	-6 635	-6 659



Rådmannens stab

MÅL

- 1. Rådmannens stab skal være en pådriver for kontinuerlig utviklingsarbeid i kommuneorganisasjonen.**
 - Til enhver tid er minst en medarbeider i staben involvert i et utviklingsprosjekt.
- 2. Alle oppgaver og tjenester utføres effektivt og er basert på faglighet, likeverd og respekt for innbyggere og medarbeidere.**
 - Arbeidsmiljøundersøkelser viser at arbeidsmiljøet er preget av godt samarbeid, gode relasjoner og vilje til å gjøre hverandre gode.
- 3. De ansatte har et godt arbeidsmiljø og har til enhver tid nødvendig kompetanse**
 - Sykefraværet skal være 2,5 %.
 - Fokus på opplæring og kompetanseutvikling samt årlige utviklingssamtaler.

Rådmannens stab består av stabs- og støttetjenester. Mål og tiltak for stabsdelen er i stor grad formulert i handlingsprogrammets Del 2 Overordnede målsettinger for Songdalen kommune. Øvrige mål og tiltak er beskrevet nedenfor.

MÅL

Lønn

- 1. Hele lønningstjenesten for alle ansatte i Songdalen kommune kjøpes fra Kristiansand kommune med virkning fra 1.1.2017. Denne avtalen forutsetter blant annet:**
 - Riktig lønn er utbetalt den 12. hver måned.
 - Alle rapporter til offentlige myndigheter er avgitt innenfor fastsatte frister.
 - Det er gjennomført kontroll av refusjoner fra Nav annenhver måned (sykepenges m.m.).

Regnskap

- 1. Kommunens regnskap er korrekt, informativt og fremmet for politisk godkjenning innen fastsatte frister**
 - Korrekt regnskap er ferdigstilt innenfor lovbestemte frister.
 - Moms og momskompensasjonsoppgaver er rapportert innenfor lovbestemte frister.
 - KOSTRA-tall er korrekt rapportert til SSB innenfor fastsatte frister.



Vedtatte driftstiltak i planperioden

Rådmannens stab	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		17 543	17 543	17 543	17 543
Miljøretta helsevern, flyttes til Utvikling og forv.		-383	-383	-383	-383
Refusjon fra Nye Kristiansand		-650			
Tilskudd Lions		75			
Endring i premien KLP		244	718	614	557
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		412	412	412	412
Sum ny ramme		17 241	18 290	18 186	18 129



Politisk styring og kontrollorgan

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Politisk styring og kontroll	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		3 674	3 674	3 674	3 674
Valg		285	0	285	0
Endring i premien KLP		1	3	2	2
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		88	88	88	88
Sum ny ramme		4 048	3 765	4 049	3 764



Barnevern

De største utfordringene/mulighetene i årene som kommer

Barneverntjenestens hovedoppgaver er å ivareta barn og unge som utsettes for omfattende og alvorlig omsorgssvikt fra sine foreldre, samt iverksette tiltak for ungdom med store atferdsproblemer. Barneverntjenesten har ansvar for individuelle tiltak for barn og unge fra 0-18 år. Barn under omsorg fra barnevernet har rett på oppfølging frem til de er 23 år.

Barneverntjenesten drifter interkommunal barnevernvakt for 23 kommuner. Tjenesten har også ansvar for Nasjonal alarmtelefon (116 111) på oppdrag fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Utfordringer for tjenesten

Det meste av budsjettet til barneverntjenesten i dag er rettet inn mot undersøkelser av nye meldinger og oppfølging av barn og unge i fosterhjem og institusjon og ikke forebygging. Barneverntjenesten står i et kontinuerlig krysspress mellom lovpålagte oppgaver knyttet til disse oppgavene og forventning om deltakelse i forebyggende arbeid. Prioritering av forebyggende arbeid er krevende med de ressurser som er tilgjengelig.

Utgiftene til fosterhjemsplasseringer i barnevernet øker foruroligende. Dette skyldes en kombinasjon av at flere barn har behov for å plasseres i fosterhjem og at utgiftene per fosterhjem øker. Økt egenandel ved bruk av statlige barneverntiltak (barnevernsinstitusjoner) er ikke kompensert fullt ut, noe som medfører betydelige utfordringer for tjenesten.

Barneverntjenesten benytter i svært liten grad private aktører, og jobber systematisk med barn og familier med omfattende behov. Etablering av egen tiltaksavdeling som jobber med 85 av de mest krevende familiene i hele barnevernstjenesten har vært en viktig prioritering.

Prioriteringer

- Fortsette arbeidet med å styrke den kommunale tverrfaglige innsatsen i forhold til endringsarbeid til utsatte barn og familier.
- Tidlig innsats ift til de aller minste barna er prioritert i hele tjenesten.
- Intensivere innsatsen ift. samarbeid skole/barnevern. Deltagelse på personalmøte på alle skolene og barnehager og informere 3. og 8. klasse om god omsorg
- Fokus på bruk av familieråd i alle fasene av en barnevernssak.
- Fortsatt fokus på kulturjobbing - verdier og barnesyn
- Prioritere lovpålagte myndighetskrav i alle avdelinger

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Barnevern	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Foreslått ramme for 2019		14 171	14 171	14 171	14 171



Kirkelig fellesråd

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Kirkelig fellesråd	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		3 427	3 427	3 427	3 427
Kompensasjon for lønns- og prisvekst (deflator)		85	85	85	85
Sum ny ramme		3 512	3 512	3 512	3 512



Fellesområdet

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Fellesområdet	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		10 227	10 227	10 227	10 227
KS-fond. Digitalisering offentlig sektor		-130	-130	-130	-130
KS-kontingenten for 2019		14	14	14	14
Endring i premien KLP		37	109	93	84
Lønnsoppgjør høsten 2017/2018		260	260	260	260
Sum ny ramme		10 408	10 480	10 464	10 455



Tilleggsbevilgning

Vedtatte driftstiltak i planperioden

Tilleggsbevilgning	Note	År 2019	År 2020	År 2021	År 2022
Kommunestyrets vedtatte ramme for 2018		12 300	12 300	12 300	12 300
Økning i lønnsreserven	2	1 300	1 300	1 300	1 300
Økt ramme til lærlingeordningen	2	500	500	500	500
Forskudd reformstøtte	2	1 870	-1 870		
Generell tilleggsbevilgning	2	-1 870	1 870		
Sum ny ramme		14 100	14 100	14 100	14 100

2. rådmannens forslag



DEL IV

Årsbudsjett 2019



Hovedoversikt – Drift

	Budsjett 2019	Opprinnelig budsjett 2018	Regnskap 2017
Driftsinntekter			
Brukerbetalinger	15 940	15 706	15 071
Andre salgs- og leieinntekter	35 746	33 889	32 300
Overføringer med krav til motytelse	24 830	24 795	52 568
Rammetilskudd	235 178	221 000	219 492
Andre statlige overføringer	47 496	49 569	64 785
Andre overføringer	1 116	1 003	2 371
Skatt på inntekt og formue	144 871	140 600	133 870
Eiendomsskatt	15 150	14 300	14 161
Sum driftsinntekter	520 327	500 862	534 618
Driftsutgifter			
Lønnsutgifter	289 603	276 705	293 437
Sosiale utgifter	79 285	68 986	74 488
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	57 395	64 512	67 482
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	54 579	53 923	52 678
Overføringer	31 002	26 306	28 804
Avskrivninger	-	-	18 179
Fordelte utgifter	-4 195	-4 122	-8 681
Sum driftsutgifter	507 669	486 310	526 387
Brutto driftsresultat	12 658	14 552	8 231
Finansinntekter			
Renteinntekter og utbytte	21 882	20 937	28 152
Gevinst på finansielle instrumenter (omløpsmidler)			
Mottatte avdrag på utlån			
Sum eksterne finansinntekter	21 882	20 937	28 152
Finansutgifter			
Renteutgifter og låneomkostninger	13 797	11 377	12 003
Tap på finansielle instrumenter (omløpsmidler)	-	-	-
Avdrag på lån	16 741	19 900	18 998
Utlån			
Sum eksterne finansutgifter	30 538	31 277	31 001
Resultat eksterne finanstransaksjoner	-8 656	-10 340	-2 849
Motpost avskrivninger	-	-	18 179
Netto driftsresultat	4 002	4 212	23 561
Netto driftsresultat i pst av bto driftsinntekter	0,8 %	0,8 %	4,4 %
Interne finanstransaksjoner			
Bruk av tidligere års regnsk.m. mindreforbruk	-	-	16 485
Bruk av disposisjonsfond	-	-	8 236
Bruk av bundne fond	-	850	10 483
Sum bruk av avsetninger	-	850	35 204
Overført til investeringsregnskapet	1 300	1 000	1 900
Dekning av tidligere års regnsk.m. merforbruk	-	-	-
Avsatt til disposisjonsfond	2 701	4 062	28 433
Avsatt til bundne fond	-	-	9 759
Sum avsetninger	4 001	5 062	40 092
Regnskapsmessig mer-/mindreforbruk	1	-	18 673



Hovedoversikt – Investering

	Budsjett 2019	Opprinnelig budsjett 2018	Regnskap 2017
Inntekter			
Salg av driftsmidler og fast eiendom	-	-	30
Andre salgsinntekter	-	-	-
Overføringer med krav til motytelse	-	-	2 453
Kompensasjon for merverdiavgift	13 968	5 016	5 615
Statlige overføringer	780	650	11 641
Andre overføringer	-	-	24 878
Renteinntekter og utbytte	-	-	-
Sum inntekter	14 748	5 666	44 617
Utgifter			
Lønnsutgifter	-	-	1 764
Sosiale utgifter	-	-	-
Kjøp av varer og tj som inngår i tj.produksjon	82 488	43 188	54 755
Kjøp av tjenester som erstatter tj.produksjon	500	-	376
Overføringer	-	-	5 944
Renteutgifter og omkostninger	-	-	-
Fordeelte utgifter	-	-	-
Sum utgifter	82 988	43 188	62 839
Finanstransaksjoner			
Avdrag på lån	7 800	6 000	6 570
Utlån	-	-	20 290
Kjøp av aksjer og andeler	1 300	1 000	2 152
Dekning av tidligere års udekket	-	-	-
Avsatt til ubundne investeringsfond	-	-	-
Avsatt til bundne investeringsfond	-	-	1 320
Avsatt til likviditetsreserve	-	-	-
Sum finansieringstransaksjoner	9 100	7 000	30 332
Finansieringsbehov	77 340	44 522	48 554
Dekket slik:			
Bruk av lån	68 240	37 522	36 398
Salg av aksjer og andeler	-	-	-
Mottatte avdrag på utlån	7 800	6 000	7 890
Overført fra driftsbudsjettet	1 300	1 000	1 900
Bruk av tidligere års udisponert	-	-	-
Bruk av disposisjonsfond	-	-	153
Bruk av bundne driftsfond	-	-	-
Bruk av ubundne investeringsfond	-	-	-
Bruk av bundne investeringsfond	-	-	2 214
Bruk av likviditetsreserve	-	-	-
Sum finansiering	77 340	44 522	48 555
Udekket/udisponert	-	-	1



Budsjettskjema 1 A – Driftsbudsjett

Alle tall i hele 1000 kr.

	Budsjett 2019	Budsjett 2018	Regnskap 2017
Skatter	-144 871	-140 600	-133 870
Rammetilskudd	-235 178	-221 000	-219 492
Eiendomsskatt	-15 150	-14 300	-14 161
Kompensasjonstilskudd sykehjem/omsorgsboliger	-1 420	-1 428	-1 526
Rentekompensasjon skole- og svømmeanlegg	-377	-397	-291
Rentekompensasjon kirkebygg	-32	-34	-28
Investeringskompensasjon reform '97	0	0	-205
Integreringstilskudd flyktninger	-19 800	-24 200	-27 915
Vertskommunetilskudd	0	0	-558
Premieavvik	-309	6 400	6 432
Sum frie disponible inntekter	-417 137	-395 559	-391 614
Renteutgifter	13 794	11 374	12 003
Renteinntekter av bankinnskudd og startlån	-4 200	-4 700	-4 144
Utbytte rentemarkedet	-8 829	-7 161	-14 972
Utbytte	-8 849	-9 072	-9 037
Netto renteinntekter/utgifter	-8 084	-9 559	-16 150
Avdrag på lån	16 741	19 900	18 998
Mottatte avdrag på lån			0
Netto gjeldsavdrag	16 741	19 900	18 998
Netto finansinntekter/-utgifter	8 657	10 341	2 848
Til dekning av tidligere års underskudd			0
Til ubundne fond	2 701	4 060	28 433
Til bundne avsetninger			9 759
Bruk av tidligere års regnskapsmessige mindreforbruk	0	0	-16 485
Bruk av ubundne avsetninger	0	0	-8 236
Bruk av bundne avsetninger	0	0	-10 482
Netto avsetninger	2 701	4 060	2 989
Overført til investeringsbudsjettet	1 300	1 000	1 900
Til fordeling drift	-404 479	-380 158	-383 877
Sum fordelt til drift	404 479	380 158	365 205
Regnskapsmessig merforbruk	0	0	-18 672



Budsjettskjema 1 B - Driftsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

	Budsjett 2019	Budsjett 2018	Regnskap 2017
Politisk styring og kontroll	4 048	3 674	3 813
Staben	17 241	17 233	16 229
Kommunikasjon og service	6 094	6 402	6 165
Skolene	96 888	91 828	93 927
Barnehagene	58 292	52 779	51 587
Kultur og inkludering	20 305	21 372	23 880
Barnevern	14 171	14 171	11 542
NAV	9 909	8 277	7 465
Helse og omsorg	0	0	94 125
Utvikling og forvaltning	19 813	18 311	
Hjemmetjenesten	31 057	28 551	
Habilitering	21 198	19 956	
Institusjon	31 008	29 338	
Livsmestring	21 100	18 846	16 320
Teknisk	29 585	26 967	25 771
VAR	-4 249	-3 502	
Kirkelig fellesråd	3 512	3 427	3 605
Tilleggsbevilgninger	14 100	12 300	0
Fellesområder	10 408	10 227	10 775
Netto driftsutgifter i rammeområdene	404 479	380 157	365 204



Budsjettskjema 2A – Investeringsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

	Budsjett 2019	Budsjett 2018	Regnskap 2017
Investeringer i anleggsmidler	82 988	43 188	62 839
Utlån og forskutteringer	0	0	20 290
Avdrag på lån	7 800	6 000	6 570
Avsetninger	0		1 320
Overføringer			
Finanskostnader			
Dekning av tidligere års udekket			0
Andre utgifter	1 300	1 000	2 152
Årets finansieringsbehov	92 088	50 188	93 171
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	68 240	37 522	36 398
Kompensasjon for merverdiavgift	13 968	5 016	5 615
Inntekter fra salg av anleggsmidler	0	0	30
Andre salgsinntekter			
Salg av aksjer og andeler			
Tilskudd til investeringer	780	650	38 972
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	7 800	6 000	7 890
Mottatte avdrag på amsvarlig lån			
Andre inntekter	0	0	
Sum ekstern finansiering	90 788	49 188	88 905
Overført fra driftsbudsjettet	1 300	1 000	1 900
Bruk av avsetninger	0	0	2 366
Sum finansiering	92 088	50 188	93 171
Udekket/udisponert	0	0	0



Budsjettskjema 2 B – Investeringsbudsjett

Alle tall i hele kr. 1.000

		Budsjett 2019	Budsjett 2018	Budsjett 2017
9100	Investeringer sentralt (ikke bygg og anlegg)	5 500	2 747	3 028
9200	Investeringer, skole, barnehage, Nav (ikke bygg og anlegg)	400	1 005	678
9300	Investeringer helse og omsorg (ikke bygg og anlegg)	300	500	513
9400	Investeringer bygg og større anlegg	76 788	38 936	37 380
9700	Diverse kapital	9 100	7 000	7 900
	Totalt	92 088	50 188	49 499